

เสรีภาพในการถือศาสนา
เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ
และการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม
กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961202604

บ 28611 ฉ.2

KQ
95
ค123ส
2559

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน
แห่งชาติ.
เสรีภาพในการถือศาสนา
เสรีภาพในการปฏิบัติตาม
ศาสนาธรรม ศาสนบัญญัติ และ
การเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม...

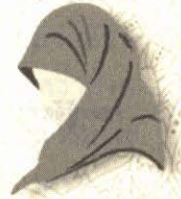
76131

วันที่ 24 , 21.0. , 59

เลขทะเบียน 21 24611 22

เลขหมู่ KO
95
๓/๒๒๘ ๒๐๑๙

เสรีภาพในการถือศาสนา
เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาธรรม ศาสนบัญญัติ
และการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม
กรณีการห้ามสตรีที่นบถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

เสรีภาพในการถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม
ศาสนบัญญัติ และการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม
กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ

ISBN	978-616-7213-57-6
ที่ปรึกษา	ไพบูลย์ วราหะไพฑูรย์ จันทิมา ธนาสว่างกุล สุรพงษ์ กองจันทิก มาโนช นามเดช วารุณี เจนาคม สาโรช โชติพันธุ์ อัจฉรา ฉายากุล
คณะผู้จัดทำ	อังคณา สังข์ทอง ชุลีพร เดชข้า รุจาภา อำไพรัตน์
รูปปก	ประพาส สาริกานนท์
พิมพ์ครั้งที่ ๑	มกราคม ๒๕๕๙
จำนวนที่พิมพ์	๑,๐๐๐ เล่ม
จัดพิมพ์โดย	สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น ๖ และ ๗ ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐ โทรศัพท์ ๐ ๒๑๔๑ ๓๘๐๐ โทรสาร ๐ ๒๑๔๓ ๙๕๗๐ สายด่วนร้องเรียน ๑๓๗๗ Email: help@nhrc.or.th www.nhrc.or.th
พิมพ์ที่	โรงพิมพ์ปกเกล้า ถนนเทศบาล สาย ๑ แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ๑๐๖๐๐

คำนำ

พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๕ (๓) บัญญัติให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎ หรือข้อบังคับต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

โดยที่เสรีภาพในการถือศาสนาและเสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนาเป็นสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองจากรัฐธรรมนูญและพันธกรณีที่ประเทศไทยเป็นภาคี โดยปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๑๘ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ ๑๘ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๗ ได้บัญญัติรับรองเสรีภาพในทางศาสนาไว้ สามารถจำแนกออกเป็น ๒ ประการ คือ เสรีภาพในการถือศาสนาเป็นเสรีภาพบริบูรณ์ ไม่อาจจำกัดได้ และเสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนา เป็นเสรีภาพที่ไม่บริบูรณ์สามารถจำกัดได้เท่าที่จำเป็น ซึ่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ให้แนวทางว่าจำกัดได้โดยบทบัญญัติของกฎหมายตามความจำเป็นเพื่อรักษาความปลอดภัย ความสงบเรียบร้อย สุขอนามัย ศีลธรรมของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และหลักการในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กำหนดว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพใน

การปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ เมื่อไม่เป็นปฏิบัติต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

โดยนัยนี้ การสวมผ้าคลุมศีรษะ (ฮิญาบ) เป็นการแสดงออกของสตรีที่นับถือศาสนา ถือเป็นศาสนบัญญัติของศาสนาอิสลาม การจำกัด (หากมี) ต้องเป็นกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐไม่อาจใช้มาตรการอื่นมาบังคับใช้แทนการใช้มาตรการดังกล่าว โดยต้องไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้น และหากมีผลกระทบกระเทือนต่อเสรีภาพดังกล่าวต้องกระทบกระเทือนเสรีภาพของผู้นั้นน้อยที่สุดที่ผ่านมาพบว่า หน่วยงานของรัฐบางแห่งยังมีการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนา (การสวมฮิญาบ) เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล ฯลฯ และในหน่วยงานภาคเอกชนก็ยังคงพบปัญหาที่ไม่มีกฎหมาย บังคับ แนวปฏิบัติที่เกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนาเกี่ยวกับการแต่งกาย (การสวมฮิญาบ) ที่ชัดเจน จึงอาจทำให้เกิดการปฏิบัติที่มีลักษณะจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนา

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจึงเห็นควรศึกษาเรื่องเสรีภาพในการถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามหลักศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ และการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ และจัดทำข้อเสนอแนะนโยบายต่อรัฐสภาหรือคณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้พิจารณาดำเนินการภายใต้กรอบอำนาจหน้าที่ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองเสรีภาพในการถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามหลักศาสนธรรม ศาสนบัญญัติของสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามอย่างจริงจัง

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

สารบัญ

กสม. ๗ รายงานผลการพิจารณาคำร้องเพื่อเสนอแนะนโยบาย หรือข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย

๗

๑. ความเป็นมา ๗
๒. อำนาจหน้าที่ ๘
๓. การดำเนินการ ๙
๔. ข้อมูลประกอบการพิจารณา ๙
๕. หลักการและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ๓๕
๖. ความเห็นของคณะอนุกรรมการด้านเสนอแนะนโยบาย และข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ๕๔
๗. ข้อเสนอแนะนโยบายเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ๖๒
๘. ความเห็นและมติของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ๖๔

ภาคผนวก

๖๕

- หนังสือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
(ที่ สม ๐๐๐๔/๙๕ ลงวันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๘) ๖๖
- หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
(ที่ นร ๐๕๐๓/๓๖๑๙๖ ลงวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๘) ๗๐

หนังสือกระทรวงอุตสาหกรรม (ด่วนที่สุด ที่ อก ๐๒๐๕ (๒)/๕๙๗๒ ลงวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘)	๗๑
หนังสือกระทรวงพาณิชย์ (ที่ พณ ๐๒๐๘.๐๒/๗๐๗๘ ลงวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๘)	๗๒
หนังสือกระทรวงยุติธรรม (ที่ ยธ ๐๒๐๐๗/๗๗๕๒ ลงวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘)	๗๓
หนังสือสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์ และตลาดหลักทรัพย์ (ด่วน ที่ กตต.สภ.๒๕๖๙/๒๕๕๘ ลงวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๘)	๗๔

กสม.๗

รายงานผลการพิจารณา

เพื่อเสนอแนะนโยบาย

หรือข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

วันที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๘

รายงานผลการพิจารณาที่ ๙๑๓/๒๕๕๘

เรื่อง เสรีภาพในการถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ และการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ

ผู้ร้อง -

ผู้ถูกร้อง -

๑. ความเป็นมา

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มีมติเห็นควรให้มีการตรวจสอบ คำร้องที่ ๑๙๕/๒๕๕๔ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๔ กรณีโรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก ห้ามนักเรียนหญิงมุสลิมแต่งกายตามหลักศาสนาอิสลาม (สวมฮิญาบ) อ้างว่าผิดระเบียบโรงเรียนเพราะบริเวณที่ตั้งโรงเรียนเป็นที่ธรณีสงฆ์ และมีผู้ร้องได้ร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นคำร้องที่ ๒๒๕/๒๕๕๘ เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๘ ขอให้มีการเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการ

ปรับปรุงกฎหมาย ด้านสิทธิและเสรีภาพในการนับถือศาสนา และการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ เนื่องจากบุตรสาวของผู้ร้องได้สมัครเข้าทำงานบริษัทเอกชน และบริษัทดังกล่าวมีกฎห้ามบุคคลสวมฮิญาบเวลาทำงาน ซึ่งผู้ร้องเห็นว่าเป็นการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งการนับถือศาสนา

ต่อมา คณะอนุกรรมการด้านเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ได้รับมอบหมายให้พิจารณาเรื่องร้องเรียนที่ ๒๒๕/๒๕๕๘ ตามมติคณะอนุกรรมการพิจารณาเรื่องร้องเรียนและกลั่นกรองรายงานผลการพิจารณาตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ในการประชุมครั้งที่ ๑๓/๒๕๕๘ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘ และเรื่องร้องเรียนที่ ๑๙๕/๒๕๕๔ ตามมติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในการประชุมด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ครั้งที่ ๒๑/๒๕๕๘ เมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๕๘

๒. อำนาจหน้าที่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ มาตรา ๔ และพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๑๕ (๓) บัญญัติให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

๓. การดำเนินการ

ในการจัดทำข้อเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย เรื่อง เสรีภาพในการถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ และการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ คณะอนุกรรมการด้านเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้มีการศึกษาเอกสาร จัดประชุมรับฟังความเห็นจากภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนาอิสลาม

๔. ข้อมูลประกอบการพิจารณา

๔.๑ สภาพการณ์

๔.๑.๑ สภาพการณ์จากคำร้อง

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้รับเรื่องร้องเรียนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการถือศาสนาและการแสดงออกทางศาสนา ดังนี้

กรณีหน่วยงานของรัฐ

คำร้องที่ ๓๔๔/๒๕๕๓ เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๕๓ กรณีร้องเรียนว่าผู้อำนวยการโรงเรียนบางละมุง จังหวัดชลบุรี ไม่อนุญาตให้นักเรียนโรงเรียนบางละมุงที่นับถือศาสนาอิสลามแต่งเครื่องแบบนักเรียนตามความเชื่อทางศาสนา (กรณีนักเรียนชาย)

คำร้องที่ ๑๙๕/๒๕๕๔ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๔ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีมติเห็นควรให้ตรวจสอบกรณีผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมวัดหนองจอกมีคำสั่งไม่อนุญาตให้นักเรียน

ที่นับถือศาสนาอิสลามแต่งกายตามหลักศาสนาอิสลาม (สวมฮิญาบ) เข้าเรียน โดยอ้างว่าผิดระเบียบของโรงเรียน และที่ตั้งของโรงเรียนเป็นที่เช่าของวัด ส่งผลให้เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔ นักเรียนสตรีที่แต่งกายตามหลักศาสนาอิสลาม (สวมฮิญาบ) ไม่ได้เข้าเรียนตามปกติ

กรณีภาคเอกชน

คำร้องที่ ๒๒๕/๒๕๕๔ เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๔ กรณีบุตรสาวของผู้ร้องไปสมัครงานที่บริษัทเอกชน ปรากฏว่าบริษัทดังกล่าวขอให้บุตรสาวของผู้ร้องถอดผ้าคลุมฮิญาบ และแจ้งว่าบริษัทจะไม่รับเข้าทำงาน หากบุตรสาวของผู้ร้องสวมผ้าฮิญาบในที่ทำงาน

๔.๑.๒ ตัวอย่างแนวปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐบางแห่ง ที่เกี่ยวกับเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ

๑) ในปี ๒๕๕๘ โรงเรียนบ้านในทอง จังหวัดพังงา ได้ห้ามมิให้นักเรียนหญิงที่นับถือศาสนาอิสลามคลุมฮิญาบ ด้วยเหตุผลที่ไม่ต้องการสร้างความแตกแยกภายในโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้แก้ไขและชี้แจงไปยังผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านในทองให้ทราบถึงระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่อนุญาตให้นักเรียนหญิงที่นับถือศาสนาอิสลามในทุกพื้นที่ของประเทศคลุมฮิญาบมาเรียนได้ และได้มีคำสั่งให้ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านในทองไปปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนอื่นแล้วรวมทั้งได้มีการคลี่คลายปัญหาดังกล่าวเป็นที่เรียบร้อย^{๑)}

^{๑)} <http://news.muslimthaipost.com/content.php?page=sub&category=00&id=24052> สืบค้นเมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๕๘

๒) มหาวิทยาลัยนเรศวรขอให้นักศึกษาพยาบาลที่นับถือศาสนาอิสลามถอดฮิญาบช่วงฝึกปฏิบัติ (ปีการศึกษาที่ ๓ - ๔) ซึ่งต้องดูแลผู้ป่วย หรือเข้าห้องผ่าตัดซึ่งต้องปลอดเชื้อ ทั้งนี้ ตามรายงานข่าว มหาวิทยาลัยฯ อ้างว่าได้อธิบายให้นักศึกษาและผู้ปกครองทราบในวันสอบสัมภาษณ์ถึงความจำเป็นดังกล่าวแล้ว และนักศึกษาผู้นั้นยืนยันขอลาออก ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยนเรศวรอ้างว่า เคยมีนักศึกษาที่นับถือศาสนาอิสลามเข้ามาเรียนในคณะพยาบาลอย่างต่อเนื่อง เวลาเรียนปกติจะคลุมฮิญาบ ช่วงเวลาฝึกปฏิบัติจะถอดฮิญาบออก

๓) กระทรวงสาธารณสุขได้ออกประกาศกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยการแต่งกายของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานสาธารณสุข ๓ ฉบับ เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ ได้แก่ (๑) การแต่งกายของแพทย์ ทันตแพทย์ และเภสัชกร (๒) การแต่งกายเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านการพยาบาลและการผดุงครรภ์ และ (๓) การแต่งกายของพนักงานผู้ช่วยกายภาพบำบัด ในจำนวนนี้มีชุดปฏิบัติงานสำหรับเจ้าหน้าที่หญิงที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งกำหนดให้มีผ้าคลุมศีรษะด้วยผ้าสีขาว ขอบผ้าคลุมเย็บเรียบ และสามารถยึดติดกับหมวกพยาบาล โดยให้สวมหมวก^๒

๔.๒ ตัวอย่างแนวพิจารณาของประเทศอื่นเกี่ยวกับการสวมผ้าคลุมศีรษะของสตรีที่เป็นมุสลิม

ปัจจุบันข้อห้ามการสวมผ้าคลุมศีรษะมีความเข้มงวดต่างกันไปในแต่ละประเทศ เช่น ในประเทศฝรั่งเศสมีการออกกฎหมาย

^๒ http://www.thaigov.go.th/index.php?option=com_k2&view=item&id=93686 สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘

ห้ามปกปิดใบหน้าในสาธารณสถาน เมื่อปี ๒๕๕๓ ประเทศเบลเยียมที่ออกกฎหมายห้ามการสวมใส่ผ้าคลุมแบบเต็มตัวเมื่อปี ๒๕๕๔ ส่วนอีกหลายประเทศในยุโรป เช่น เนเธอร์แลนด์ และสวิตเซอร์แลนด์ ยังมีการถกเถียงเรื่องข้อห้ามการสวมผ้าคลุมแบบเต็มตัวในที่สาธารณะเช่นกัน แต่ยังไม่มีการตัดสินใจทางการเมืองที่ชัดเจน^๓ ซึ่งมีตัวอย่าง ดังนี้

๔.๒.๑ แนวทางของประเทศฝรั่งเศส

สภาแห่งรัฐในฐานะศาลปกครองสูงสุดได้มีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิเสรีภาพทางศาสนาไว้หลายคดี เช่น คำวินิจฉัยสภาแห่งรัฐ เรื่อง การห้ามมิให้ใช้ผ้าคลุมศีรษะถ่ายรูปทำบัตรประจำตัวประชาชน วินิจฉัยเมื่อปี ๒๕๕๔ ว่า กฎหมายที่กำหนดว่าในการยื่นคำขอทำบัตรประจำตัวประชาชน ผู้ขอจะต้องยื่นคำร้องพร้อมรูปถ่ายปัจจุบันหน้าตรง ไม่สวมหมวกหรือผ้าคลุมศีรษะ เป็นการจำกัดเสรีภาพในการนับถือศาสนาของหญิงชาวมุสลิมที่จะใช้ผ้าคลุมหน้าตามลัทธิความเชื่อศาสนาของตน แต่กฎหมายดังกล่าวมีขึ้นเพื่อป้องกันการลอกเลียนแบบหรือการทำบัตรประชาชนปลอม หรือการนำบัตรของผู้อื่นไปใช้โดยมิชอบ การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจึงมีสัดส่วนที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม รัฐจึงจำกัดสิทธิ

^๓ <http://www.serichon.us/article/%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B9%88%E0%B8%A7%E0%B9%84%E0%B8%9B/%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%97%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%AA%E0%B8%A7%E0%B8%A1%E0%B8%9C%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%84/> สืบค้นเมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๕๘

และเสรีภาพทางศาสนาดังกล่าวได้ และคำวินิจฉัยสภาแห่งรัฐเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนาในโรงเรียน (คดี M. et Mme. Aoukili) วินิจฉัยเมื่อปี ๒๕๓๘ ว่า คำสั่งของครุพละที่ให้นักเรียนหญิงมุสลิมถอดผ้าคลุมหน้าออกในช่วงโมงยิมนาสติกเพื่อความปลอดภัย โดยที่โรงเรียนก็มีกฎหมายห้ามนักเรียนถอดผ้าคลุมหน้าในห้องเรียน เป็นการชอบด้วยกฎหมาย เพราะคำสั่งห้ามมิให้ถอดผ้าคลุมหน้าไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะห้ามอย่างเด็ดขาดที่จะแสดงออกถึงความเชื่อทางศาสนาของนักเรียนในโรงเรียน แต่คำสั่งดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อความปลอดภัยของนักเรียน เพราะการไม่ยอมปลดผ้าคลุมหน้าอาจจะเป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุได้ และถ้าเกิดอุบัติเหตุขึ้นครุพละก็จะต้องรับผิดชอบในอันตรายที่เกิดขึ้น ดังนั้น คำสั่งของครุพละที่ให้นักเรียนหญิงมุสลิมถอดผ้าคลุมหน้าจึงเป็นการจำกัดเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม จึงสามารถกระทำได้^๔

ต่อมา ประเทศฝรั่งเศสได้ออกรัฐบัญญัติของฝรั่งเศส เลขที่ ๒๐๑๐ - ๑๑๙๒ เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ค.ศ. ๒๐๑๐ ห้ามปกปิดใบหน้าในสาธารณสถาน โดยรัฐบัญญัติดังกล่าวห้ามบุคคลสวมใส่ในสาธารณสถาน ซึ่งผ้าคลุมทุกประเภทที่จะปิดบังดวงหน้าทั้งหมด เช่น บูร์กาและนิกอบ ดังนั้น อาการที่มิได้ปกปิดใบหน้าผู้สวม เช่น ชาดอร์ หรือ ฮิญาบ ก็ไม่ถูกห้ามตามกฎหมายนี้ รัฐบัญญัติดังกล่าว นอกจากจะมีผลต่อชาวฝรั่งเศสทั่วไปแล้ว ยังใช้บังคับแก่นักท่องเที่ยวทั้งหลายในประเทศด้วย

^๔ ชนาทร จิตติเดโช, “เสรีภาพทางศาสนากับปัญหาสิทธิมนุษยชน” <http://58.181.145.132/multim/jindex/9-25/9-25-77.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๕๘

ตั้งแต่วันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๔ ซึ่งรัฐบัญญัติ
เริ่มใช้บังคับเป็นต้นไป การสวมสิ่งคลุมหน้าที่ปกปิดใบหน้าในสถานที่
สาธารณะ เช่น ตามท้องถนน ร้านค้า พิพิธภัณฑ์ และสวนสาธารณะ
เป็นต้น เป็นความผิด ยกเว้นหากหญิงนั้นกำลังเดินทางอยู่ในรถส่วนบุคคล
(ไม่ได้เป็นผู้ขับ) หรืออยู่ในบริเวณมัสยิด กฎหมายนี้ยังรวมไปถึงพลเมือง
ทุกคน รวมทั้งชายและผู้ที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลาม ผู้ซึ่งไม่อาจปกปิด
ใบหน้าของตนทั้งหมดได้ในสถานที่สาธารณะ ยกเว้นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
เป็นบางครั้ง เช่น คาร์นิวัลหรือสถานการณ์พิเศษที่กฎหมายกำหนด
(เช่น นักปั่นจักรยาน และเจ้าหน้าที่ด้านความปลอดภัย) โดยผู้ฝ่าฝืน
จะถูปรับเป็นเงินทั้งสิ้น ๑๕๐ ยูโร

ต่อมา ได้มีหญิงชาวฝรั่งเศสยื่นเรื่องร้องเรียนต่อ
ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปเกี่ยวกับการที่ฝรั่งเศสออกกรัฐบัญญัติ
ดังกล่าวข้างต้น โดยระบุว่า กฎหมายห้ามสวมผ้าคลุมหน้าทั้งหมดที่
รัฐบาลฝรั่งเศสบังคับใช้นั้น เป็นการลิดรอนเสรีภาพในการนับถือศาสนา
และการแสดงออกทางความคิดเห็น และเมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗
ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปได้ตัดสินคดี โดยศาลเห็นว่ามาตรการห้าม
ดังกล่าวไม่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามที่ได้รับการคุ้มครองใน
อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน
แห่งยุโรป กล่าวคือ องค์กรโดยเสียงเอกฉันท์เห็นว่าไม่เป็นการละเมิด
การห้ามการเลือกปฏิบัติ (ตามมาตรา ๑๔) และองค์กรโดยเสียง
ส่วนใหญ่เห็นว่าไม่เป็นการละเมิดสิทธิในการเคารพชีวิตส่วนตัวและ
สิทธิในครอบครัว (ตามมาตรา ๘) และไม่เป็นการละเมิดสิทธิในการเคารพ
เสรีภาพในความคิด มโนธรรมและศาสนา (มาตรา ๙) ซึ่งมีสาระสำคัญของ
คำวินิจฉัย สรุปได้ดังนี้

ในประเด็น “ความปลอดภัยสาธารณะ” (Public Safety) องค์คณะเห็นว่า การที่รัฐบาลอ้างการใช้มาตรการดังกล่าว ด้วยเหตุแห่งความปลอดภัยสาธารณะ ที่บุคคลจำเป็นต้องแสดงอัตลักษณ์ และมีให้เกิดการปลอมแปลงอัตลักษณ์ นั้น อาจมีผลกระทบต่อนิติสิทธิ์ที่ประสงค์จะแสดงตนตามความเชื่อทางศาสนาในที่สาธารณะ และไม่มีลักษณะ “จำเป็นในสังคมประชาธิปไตย” (Necessary in a Democratic Society) โดยองค์คณะเห็นว่า มาตรการจะสามารถใช้บังคับให้แสดงหน้าและอัตลักษณ์ได้เมื่อมีการพิสูจน์ได้ว่าเกิดความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของสาธารณะ (บุคคลหรือสถานที่) หรือในบางสถานการณ์ที่มีเหตุให้สงสัยว่าจะมีการปลอมแปลงอัตลักษณ์

ในประเด็น “การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น” (Protection of the Rights and Freedoms of Others) รัฐบาลได้อ้างถึงความจำเป็นในการเคารพค่านิยมขั้นต่ำของการเป็นสังคมประชาธิปไตยแบบเปิด (a Minimum Set of Values of an Open Democratic Society) และมาตรฐานจำเป็นขั้นต่ำของการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคม (Minimum Requirements of Life in Society or of Living Together) โดยองค์คณะปฏิเสธ “ค่านิยม” (Values) ที่รัฐบาลกล่าวอ้าง แต่ยอมรับเหตุผลของรัฐบาลที่เห็นว่า การปกปิดใบหน้าทั้งหมดในที่สาธารณะเป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นที่อยู่ร่วมกันในสถานที่ ซึ่งต้องมีการปฏิบัติสัมพันธ์กันทางสังคม (Socialization) และองค์คณะได้พิจารณาต่อไปถึงความจำเป็นที่จะต้องใช้มาตรการดังกล่าวว่า ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบระหว่างจำนวนสตรีที่แต่งกายลักษณะดังกล่าวกับการห้ามอย่างครอบคลุม (Blanket Ban) ในขณะที่การห้ามมีผลกระทบค่อนข้าง

รุนแรงต่อสตรีที่ต้องการสวมผ้าคลุมศีรษะทั้งหมดเนื่องจากความเชื่อทางศาสนา จึงอาจเป็นมาตรการที่เกินสัดส่วนได้ แต่โดยที่มาตรการห้ามดังกล่าว มิได้มีการจำกัดเป็นการเฉพาะถึงเสรีภาพในการสวมใส่อาภรณ์ในที่สาธารณะที่มีได้เกี่ยวข้องกับการปกปิดใบหน้า องค์กรฯจึงเห็นว่าการห้ามดังกล่าวมิได้อยู่บนพื้นฐานศาสนา

อย่างไรก็ดี การเลือกที่จะให้มีหรือไม่มี การปกปิดใบหน้าทั้งหมดเป็น “ทางเลือก” (Choice) ของแต่ละสังคม ซึ่งรัฐบาลฝรั่งเศสสามารถใช้ดุลพินิจในเรื่องดังกล่าวได้ (France had a wide margin of appreciation) ซึ่งในกรณีนี้ ศาลจำเป็นต้องจำกัดการเข้าไปแทรกแซงพิจารณาว่าเป็นไปตามอนุสัญญาหรือไม่ เพราะจะเป็นการกระทบต่อวิธีการตามกระบวนการทางประชาธิปไตยในสังคมนั้น ซึ่งได้มีการอภิปรายถกเถียงและไม่สามารถหาข้อยุติร่วมกันในสภาแห่งยุโรปได้ (Council of Europe) อันเป็นข้อประจักษ์ว่า รัฐบาลสามารถใช้ดุลพินิจในเรื่องดังกล่าวได้ ดังนั้น การห้ามคลุมศีรษะทั้งหมดดังกล่าว จึงอาจถือเป็นการได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ได้ กล่าวคือ เพื่อวัตถุประสงค์ของการสงวนรักษาไว้ซึ่งสภาพของการอยู่ร่วมกันในสังคม (Living Together) จึงถือว่าไม่เป็นการละเมิดมาตรา ๘ และ ๙ ของอนุสัญญา^๖

---

^๖ คดี S.A.S. v. France [GC] – 43835/11 Judgment 1.7.2014 [GC]

๔.๒.๒ แนวทางของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี^๗

เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๘ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีคำพิพากษายกเลิกการห้ามครูชาวมุสลิมสวมฮิญาบในสถานศึกษา การห้ามสวมผ้าคลุมศีรษะซึ่งเป็นการแสดงออกในการนับถือศาสนาในโรงเรียนของรัฐเป็นการขัดต่อเสรีภาพในการนับถือศาสนา การสวมฮิญาบสามารถทำได้หากไม่ถูกห้ามจากกฎหมายเฉพาะ ทั้งนี้ คำตัดสินนี้จะมีผลบังคับใช้ในรัฐอื่นๆ ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีด้วย

๔.๒.๓ แนวทางของประเทศสหรัฐอเมริกา^๘

คณะกรรมการเพื่อโอกาสในการรับจ้างงานอย่างเท่าเทียมของสหรัฐฯ (Equal Employment Opportunity Commission : EEOC) เป็นผู้ยื่นฟ้องคดีในนาม นางซาแมนธา เอลลาฟ ฟ้องบริษัท Abercrombie & Fitch เนื่องจากการที่นางเอลลาฟ ถูก บริษัท Abercrombie & Fitch ปฏิเสธไม่รับเข้าทำงานเป็น

^๗ <http://m.news.thaipbs.or.th/content/%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%A5%E0%B9%80%E0%B8%A2%E0%B8%AD%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%99%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%81%E0%B9%80%E0%B8%A5%E0%B8%B4%E0%B8%81%E0%B8%84%E0%B8%B3%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B9%88%E0%B8%87%E0%B8%AB%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B9%E0%B8%A1%E0%B8%B8%E0%B8%AA%E0%B8%A5%E0%B8%B4%E0%B8%A1%E0%B8%AA%E0%B8%A7%E0%B8%A1%E0%B8%AE%E0%B8%B4%E0%B8%8D%E0%B8%B2%E0%B8%9A%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B9%82%E0%B8%A3%E0%B8%87%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%99>

^๘ http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1433224213 สืบค้นเมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๕๘

พนักงานขายในร้านสาขาหนึ่งในรัฐโอกลาโฮมา เมื่อปี ๒๐๐๘ ขณะที่ยังอายุ ๑๗ ปี โดยอ้างว่า การสวมผ้าคลุมขัดต่อนโยบายด้านการแต่งกายของพนักงานขายของบริษัท ในขั้นต้นคณะลูกขุนตัดสินให้นางเอลลาฟได้รับเงินชดเชยเป็นจำนวน ๒๐,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ แต่ศาลอุทธรณ์กลับคำพิพากษา โดยให้เหตุผลว่า ศาลชั้นต้นควรสั่งยกฟ้องตั้งแต่ก่อนการพิจารณาคดี เนื่องจากนางเอลลาฟไม่เคยแจ้ง Abercrombie & Fitch ว่าต้องสวมฮิญาบด้วยเหตุผลทางศาสนา ก่อนที่บริษัทจะตัดสินใจว่าจะรับเข้าทำงานหรือไม่ ซึ่งเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๘ ศาลสูงสหรัฐฯ ได้ตัดสินว่า บริษัทดังกล่าวควรรู้ได้ว่า นางเอลลาฟ ผู้สมัครงานต้องสวมผ้าคลุมศีรษะด้วยเหตุผลด้านศาสนา ดังนั้น นางเอลลาฟ จึงมีสิทธิฟ้องคดีภายใต้กฎหมายป้องกันการเลือกปฏิบัติในการจ้างงาน

๔.๓ แนวความคิดการสวมฮิญาบ

ในปัจจุบันชื่อที่ใช้เรียกผ้าคลุมศีรษะในศาสนาอิสลามนั้นมีหลากหลายขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละชาติ ดังนี้^๙

ฮิญาบ (Hijab) มีลักษณะเป็นผ้าคลุมที่ปกปิดผมและศีรษะของสตรี โดยถือเป็นรูปแบบของผ้าคลุมศีรษะที่พบเห็นได้มากที่สุด รูปแบบหนึ่งในสังคมมุสลิมในทวีปยุโรป

บูร์กา (Burka) มีลักษณะเป็นผ้าคลุมที่ปกปิดทุกส่วนตั้งแต่หัวจรดเท้า การสวมบูร์กาเป็นที่นิยมในอัฟกานิสถาน

^๙ พทิวร สุพร. การประกอบสร้างรัฐฆราวาสนิยมในฝรั่งเศส : นัยต่อชาวมุสลิมและผ้าคลุมศีรษะ.

นิقاب (Niqab) มีลักษณะเป็นผ้าคลุมที่ปกปิดทุกส่วนตั้งแต่หัวจรดเท้า เหลือไว้เพียงดวงตาเท่านั้น

ชาดอร์ (Chador) มีลักษณะเป็นผ้าคลุมที่ปกปิดผมและร่างกายของสตรี โดยเหลือเพียงใบหน้า มือ และเท้า

ตัวอย่างภาพการคลุมผ้าลักษณะต่างๆ^{๑๐}

Niqab

A veil covering the head and face, but not the eyes, usually worn with a loose black garment (abaya) that covers from head to feet.

Hijab

A general term meaning 'to cover' or 'veil', most commonly refers to a headscarf that covers the hair and neck, but not the face.

Burka

A veil that covers the entire body and face, with a mesh window or grille across the eyes for a woman to see out of.

Chador

A full-length cloak worn by many Iranian women, typically held closed at the front by the wearer's hands or under their arms.

แต่ในที่นี้มุ่งพิจารณาเฉพาะกรณีของการคลุมศีรษะแบบฮิญาบเท่านั้น

^{๑๐} https://www.google.co.th/search?rlz=1C1OPRB_enTH515TH515&es_sm=93&biw=1280&bih=923&tbm=isch&q=Hijab&spell=1&sa=X&ved=0CBgQBSgAahUKewjcmdqYnqjHAhXRBo4KHRrhC8s#imgrc=O3iLxW4kxWca_M%3A สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๕๘

๔.๓.๑ ฮิญาบคืออะไร^{๑๑}

ฮิญาบ คือ ผ้าคลุมศีรษะของผู้หญิงมุสลิม ซึ่งศาสนาอิสลามระบุให้ผู้หญิงสวมผ้าคลุมผมจนปิดหน้าอก โดยทั่วไปจะเปิดเผยแค่ใบหน้าและฝ่ามือ เพื่อเป็นการปกปิดร่างกายให้มิดชิด เป็นการสำรวมการคลุมผ้าของสตรีมุสลิมนั้นไม่ใช่ประเพณีของอาหรับ แต่เป็นบทบัญญัติของศาสนา ฮิญาบ แปลว่า ปิดกั้น ส่วนการปิดจนเหลือแต่ลูกตานั้นเป็นทัศนคติที่ปฏิบัติเพื่อป้องกันตนเองจากฟิตนะห์ (ความไม่ดีไม่งามทางสังคม) เช่น ป้องกันการล้อเลียน หรือ การหยอกล้อเชิงขู่สาวจากเพื่อนชาย เป็นต้น

การคลุมฮิญาบของสตรีมุสลิม เป็นการปฏิบัติธรรมเฉกเช่นสตรีในศาสนาอื่นปฏิบัติธรรมนั่นเอง การมีคุณธรรมประจำตนทำให้สังคมมีศีลธรรมลดปัญหาสังคมต่างๆ การปิดหน้านั้นไม่ใช่เพื่อป้องกันผู้ทะเลทรายเป็นหรือประเพณี เพียงเพราะว่าอิสลามมาจากประเทศแถบอาหรับทะเลทราย แต่มาจากบทบัญญัติศาสนาในเรื่องการคลุมฮิญาบ และป้องกันสิ่งที่ไม่ดี (ภาษาอาหรับเรียกว่า ฟิตนะห์) และแสดงถึงการมีธรรมะโดยการปฏิบัติธรรม

๔.๓.๒ ฮิญาบในคัมภีร์อัลกุรอาน^{๑๒}

ในคัมภีร์อัลกุรอานโองการที่กล่าวถึงเรื่องของการคลุมฮิญาบ คือ โองการที่ ๕๙ ของ ซูเราะฮ์อัลอะห์ซาบ ซึ่งพระผู้เป็นเจ้าทรงตรัสว่า

^{๑๑} <http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AE%E0%B8%B4%E0%B8%8D%E0%B8%B2%E0%B8%9A> สืบค้นเมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๕๘

^{๑๒} “ฮิญาบ” ในทัศนคติของคัมภีร์อัลกุรอาน <http://sahibzaman.com/hijab-of-quran/> สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๘

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَرْوِّجُكَ وَبِنَاتِكَ وَنِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِنَ ذَلِكَ أَنِّي أُنذِرُكُمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

ไอ้คำสาदाเอ๊ย! จงกล่าวแก่บรรดาภรรยาและบุตรสาวของเจ้า และบรรดาสตรีของเหล่าศรัทธาชน ให้พวกนางดึงเสื้อคลุมของพวกนางลงมาปิดตัวของพวกนาง นั่นเป็นการเหมาะสมกว่าที่นางจะเป็นที่รู้จัก เพื่อที่พวกนางจะไม่ถูกรังแก และอัลลอฮ์ทรงให้อภัยยิ่ง ทรงเมตตายิ่ง^{๑๓}

โดยการคลุมฮิญาบที่ถูกต้อง มีดังต่อไปนี้^{๑๔}

๑) ฮิญาบต้องปกปิดร่างกายทั้งหมด ยกเว้นส่วนที่อนุญาตให้เปิดได้ รวมถึงการปกปิดสิ่งที่เป็นเครื่องประดับ การเปิดเผยสิ่งที่เปิดเผยได้ โดยไม่ได้เจตนา อาจทำได้

๒) ผ้าคลุมฮิญาบต้องไม่มีการประดับประดาในตัวของมัน

๓) เนื้อผ้าจะต้องไม่บาง การสวมเสื้อผ้าที่บางอาจเป็นการทำให้ฟิตนะห์ (ความไม่ดีไม่งามทางสังคม) และยังถือว่าเป็นการประดับประดาอยู่

^{๑๓} <http://www.quran-for-all.com/translate-33-37.html> สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๘

^{๑๔} เซออัลบานีย์รอฮิมอาลุลลอฮ์: การคลุมฮิญาบที่ถูกต้อง <http://www.islammore.com/main/content.php?page=sub&category=47&id=2736> สืบค้นเมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๕๘

- ๔) เสื้อผ้าจะต้องไม่รัดรูป จนเห็นทรวดทรง
- ๕) ต้องไม่ใส่เครื่องหอม น้ำหอม เมื่อออกจากบ้าน
- ๖) ต้องไม่แต่งกายเลียนแบบผู้ชาย
- ๗) ไม่แต่งกายเลียนแบบบรรดาผู้หญิงที่ปฏิเสธ

ศรัทธา

๘) เสื้อผ้านั้นต้องไม่เป็นเสื้อผ้าชู้เราะห์ หมายถึง สวมใส่เพื่อการโอ้อวด เสื้อผ้าที่ราคาแพงเกินความจำเป็น และฟุ่มเฟือย

๔.๔ การรับฟังความเห็นจากภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ทรง คุณวุฒิด้านศาสนาอิสลาม

คณะอนุกรรมการด้านเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอ
ในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
ได้รับฟังข้อมูลและความเห็นเรื่องสิทธิและเสรีภาพในการนับถือศาสนา
และการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนา
อิสลามสวมฮิญาบ รวม ๒ ครั้ง คือ ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘
และครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๘ มีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

๔.๔.๑ การรับฟังความเห็นจากหน่วยงานภาครัฐ และ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนาอิสลาม

๑) นายซากีย์ พิทักษ์คุมพล ผู้ทรงคุณวุฒิด้าน
ศาสนาอิสลาม

๑.๑) กรณีบริษัทเอกชนไม่รับผู้ที่สวมฮิญาบ
เข้าทำงานเป็นตัวอย่างหนึ่งของการไม่ยอมรับวัฒนธรรมที่หลากหลาย
ในประเทศไทย ซึ่งสำนักจุฬาราชมนตรีก็ไม่สามารถดำเนินการใดๆ ที่

เป็นการบังคับบริษัทเอกชนได้ นอกจากทำความเข้าใจและขอความร่วมมือ และแม้กระทั่งหน่วยงานของรัฐเองก็ยังไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้มุสลิมในการปฏิบัติตามบทบัญญัติของศาสนาได้อย่างทั่วถึง

ตัวอย่างที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการสวมฮิญาบของสตรี เช่น กรณีที่สตรีมุสลิมไปสมัครงานที่บริษัทเกี่ยวกับโทรคมนาคมแห่งหนึ่งโดยขอสวมฮิญาบซึ่งบริษัทไม่ยินยอม สตรีมุสลิมจึงไม่ได้เข้าไปทำงาน กรณีนักศึกษาพยาบาลที่มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งสามารถสวมฮิญาบในขณะที่กำลังศึกษาได้ แต่เมื่อเรียนจบแล้ว มาทำงานในโรงพยาบาลในมหาวิทยาลัยแห่งนั้นจะไม่สามารถสวมฮิญาบได้ แต่นักศึกษาแพทย์หรือแพทย์ที่ทำงานในโรงพยาบาลสามารถสวมฮิญาบได้ โรงเรียนมัธยมบางแห่งก็ไม่อนุญาตให้นักเรียนสวมฮิญาบได้ เป็นต้น

๑.๒) ศาสนาอิสลามมี ๒ นิกายใหญ่ คือ นิกายซุนนี ประเทศซาอุดีอาระเบียเป็นผู้นำ และนิกายชีอะห์ ประเทศอิหร่านเป็นผู้นำ แต่ละนิกายแบ่งออกเป็นหลายสำนักคิด เนื่องจากมีการนำวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้าไปปะปน

การสวมฮิญาบเป็นศาสนบัญญัติ เป็นข้อบังคับพื้นฐานที่ให้สตรีมุสลิมสวมผ้าคลุมจนปิดหน้าอกเพื่อปกปิดร่างกายให้มิดชิด ส่วนการปิดบังใบหน้าเป็นทางเลือกในการปฏิบัติของแต่ละบุคคลไม่ใช่ศาสนบัญญัติ เป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในประเทศตะวันออกกลาง เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่เป็นทะเลทราย เป็นการปรับตัวตามภูมิประเทศ ภูมิอากาศ อย่างไรก็ตาม มีคนบางส่วนเข้าใจว่าการคลุมศีรษะและปิดบังใบหน้าเป็นข้อบังคับของศาสนาด้วย ซึ่งยังคงเป็นข้อถกเถียงของศาสนาอิสลาม สตรีมุสลิมที่คลุมผ้าแบบปิดหน้า

จะแสดงความรับผิดชอบโดยเปิดหน้าให้ผู้เกี่ยวข้องดูก่อนปิดหน้า เช่น นักศึกษาที่คลุมผ้าแบบปิดหน้าจะเปิดใบหน้าให้อาจารย์ดูก่อนเข้าเรียนหรือก่อนเข้าสอบ เป็นต้น ส่วนด้านความมั่นคงนั้น ที่ผ่านมากองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรใช้เจ้าหน้าที่ผู้หญิงตรวจสตรีมุสลิมที่สวมฮิญาบอยู่แล้ว

ประเทศไทยมีบริบทที่แตกต่างจากประเทศในตะวันออกกลาง หลายประเทศในตะวันออกกลาง ผู้หญิงถูกคาดหวังว่า จะต้องอยู่ในบ้าน เช่น ประเทศซาอุดีอาระเบีย ส่วนประเทศที่ผู้หญิงออกมาทำงานนอกบ้าน เช่น รัฐคูไบ สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ฯลฯ การปิดหน้าจะน้อยลง ประเทศไทยเป็นสังคมที่มีการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ผู้หญิงที่ออกมาทำงานนอกบ้านแล้วคลุมผ้าแบบปิดหน้าอาจไม่เหมาะกับบางอาชีพ โดยเฉพาะที่ต้องปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น คำขาย โดยเฉพาะเมื่อสินค้าที่ซื้อชำรุด ผู้ซื้อจะไม่ทราบว่าจะซื้อสินค้าจากใคร เหล่านี้ยังคงเป็นสิ่งที่ถกเถียงกันอยู่ในแวดวงนักวิชาการศาสนาอิสลาม

๑.๓) ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามมีระดับความเคร่งครัดในการปฏิบัติตามหลักศาสนาแตกต่างกันออกไป รวมถึงการคลุมหรือไม่คลุมฮิญาบ เนื่องจากความหลากหลายของโลกมุสลิม (Uma) ซึ่งจะมีความเคร่งครัดไม่เท่ากันในแต่ละพื้นที่และบริบทของสังคมนั้น การที่ประเทศไทยในปัจจุบันมีการคลุมฮิญาบมากขึ้น เป็นผลจากกระแสการปฏิวัติอิสลามในประเทศอิหร่าน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๓ (ค.ศ. ๑๙๗๐) เป็นต้นมา ทำให้เกิดการตื่นตัวทางศาสนาอิสลามทั่วโลก มีการยึดมั่นกับหลักศาสนามากขึ้น ตัวอย่างการตื่นตัวทางศาสนาอิสลาม เช่น ปีพ.ศ. ๒๕๓๑ (ค.ศ. ๑๙๘๘) ได้เกิดเหตุการณ์ประท้วงที่

วิทยาลัยครูยะลาโดยนักศึกษากลุ่มหนึ่งเพื่อที่จะขอสิทธิในการสวมฮิญาบ และต่อมานักศึกษาเหล่านั้นถูกไล่ออก แต่สังคมส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจ ถึงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เช่นเดียวกันงานวิจัยเกี่ยวกับสถานการณ์ จังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่จะมุ่งศึกษาถึงความขัดแย้งมากกว่า การปฏิบัติทางศาสนาอิสลาม สำนักจุฬาราชมนตรีพยายามจะตั้งสถาบัน ที่เป็นวิธีคิดสายกลางที่จะทำให้มุสลิมส่วนหนึ่งเข้าใจบริบทของความ หลากหลายในทางวัฒนธรรมของสังคมไทย ในขณะที่เดียวกัน ก็พยายาม ให้สังคมไทยเข้าใจบทบัญญัติหรือแนวทางปฏิบัติของศาสนาอิสลามด้วย

๑.๔) งานบางลักษณะ เช่น งานที่ทำกับ เครื่องจักรที่เกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้ทำงาน งานร้านอาหาร การคลุมฮิญาบจำเป็นต้องรัดกุมเป็นพิเศษ เห็นได้จากองค์กรธุรกิจ ในประเทศมาเลเซียหลายแห่งก็อนุญาตให้พนักงานสวมฮิญาบในเวลา ทำงานได้ เช่น โรงงานปลากระป๋อง เป็นต้น สิ่งสำคัญจึงขึ้นอยู่กับ ความเข้าใจขององค์กรและหน่วยงานถึงการปฏิบัติตามหลักการ ของศาสนา

๑.๕) เสรีภาพในทางศาสนาแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ เสรีภาพในความเชื่อและเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งจำกัดได้ ความยุ่งยากของศาสนาอิสลาม คือ ไม่สามารถแยกออกได้ระหว่าง ความเชื่อกับการปฏิบัติ เนื่องจากศาสนาถูกนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน และเมื่อเป็นเรื่องของความเชื่อ ก็ย่อมแสดงออกมาซึ่งการปฏิบัติ ที่ผ่านมามีพบว่ามียุคกลุ่มผู้ไม่หวังดีมักอ้างเสรีภาพในการนับถือศาสนา และการปฏิบัติตามศาสนา เพื่อสร้างความชอบธรรมในการใช้ความ รุนแรงและชักจูงเยาวชน รวมถึงสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัด ชายแดนภาคใต้

๒) ผู้แทนกรมการศาสนา

๒.๑) หลักการของศาสนาอิสลาม กำหนดไว้ชัดเจนว่า หญิงต้องคลุมผ้าเพื่อปกปิดร่างกาย เรียกว่า ฮิญาบ ซึ่งเป็นศาสนบัญญัติ โดยระบุให้ผู้หญิงคลุมผมจนถึงหน้าอกเพื่อเป็นการปกปิดร่างกายให้มิดชิด เป็นการสำรวม การคลุมผ้าของสตรีนั้นมิใช่ประเพณีของอาหรับ เสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนานี้ได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๐ ซึ่งได้ห้ามการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลเนื่องจากเหตุต่างๆ รวมถึงในเรื่องศาสนา สำหรับการรับบุคคลเข้าทำงานต้องพิจารณาถึงสิทธิและเสรีภาพของเอกชนด้วย การดำเนินการของเอกชนเป็นองค์การที่แสวงหากำไร หากการสวมฮิญาบเป็นอุปสรรคต่อการทำงาน เช่น งานที่มีลักษณะเป็นอันตราย งานที่เกี่ยวข้องกับของมีค่า เช่น การเจียรไนเพชร ก็อาจจำกัดสิทธิดังกล่าวได้ แต่องค์กรเอกชนที่มีการกระทำที่เป็นการจำกัดเสรีภาพในการนับถือหรือการแสดงออกทางศาสนา ก็อาจได้รับมาตรการลงโทษทางสังคมได้

๒.๒) หลายประเทศในประชาคมอาเซียนไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับการสวมฮิญาบเข้าทำงาน ประเทศไทยเองก็ไม่ได้ห้ามสวมฮิญาบในสถานที่ราชการหรือในสถานศึกษา ส่วนสถานประกอบการเอกชนนั้น หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมดูแลสามารถออกมาตรการขอความร่วมมือหรือสร้างความเข้าใจกับสถานประกอบการเอกชนได้

๓) ผู้แทนกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

๓.๑) เสรีภาพในทางศาสนา แบ่งออกได้

๒ ส่วน คือ เสรีภาพในการถือศาสนาซึ่งละเมิดไม่ได้ และเสรีภาพในการแสดงออกด้านศาสนา อาจจะถูกจำกัดได้ โดยค่านึงถึงหลักเกณฑ์ ๔ ประการ คือ ๑) มีกฎหมายจำกัด ๒) หลักความได้สัดส่วน ๓) หลักความจำเป็นอย่างยิ่ง และ ๔) หลักการของสังคมประชาธิปไตย การคลุมฮิญาบเข้าในสถานที่ต่างๆ เป็นการปฏิบัติที่เป็นการสากลสามารถทำได้ การที่บริษัทเอกชนไม่รับผู้สวมฮิญาบเข้าทำงาน อาจเนื่องมาจากความไม่เข้าใจในเรื่องสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ ภาคเอกชนเองมีเครื่องมือที่กำหนดไว้ว่าในการดำเนินการธุรกิจจะต้องคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนอยู่แล้ว เช่น ISO 2006 ความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility - CSR)

๓.๒) การมีกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่เป็นการส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน หรือการห้ามการเลือกปฏิบัติ อาจไม่เพียงพอในการสร้างความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชน ต้องเสริมการสร้างความรู้ ความเข้าใจด้วย กรณีที่บริษัทเอกชนไม่รับสตรีมุสลิมที่สวมฮิญาบเข้าทำงาน เห็นว่าน่าจะเป็นการละเมิดทั้งเสรีภาพในการนับถือศาสนา การแสดงออกทางศาสนา สิทธิส่วนบุคคลในการแต่งกาย สิทธิในการทำงาน และยังเป็น การเลือกปฏิบัติด้วย แต่ก็ต้องพิจารณาถึงลักษณะของงานที่ทำด้วย อาจจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้ในบางกรณี

๔) ผู้แทนกระทรวงแรงงาน

กฎหมายแรงงาน ได้แก่ กฎหมายคุ้มครองแรงงาน กฎหมายแรงงานสัมพันธ์ เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการจ้างงานในภาคของเอกชน โดยกฎหมายคุ้มครองแรงงานจะกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำเกี่ยวกับสภาพการจ้าง การทำงาน ความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างลูกจ้าง ซึ่งรับรอง

หลักการว่าด้วยความเสมอภาคระหว่างชายกับหญิง การไม่เลือกปฏิบัติ ส่วนกฎหมายแรงงานสัมพันธ์เป็นกฎหมายที่ให้สิทธิลูกจ้างในการรวมตัว การยื่นข้อเรียกร้อง การเจรจาต่อรอง โดยหลักกฎหมายแรงงานไม่มี ข้อห้ามหรือข้อจำกัดในการสมัครงาน แต่สถานประกอบการจะ กำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครงานได้ เช่น ห้ามคนที่เคยต้องโทษจำคุก สมัครงาน เป็นต้น เมื่อเข้าทำงานเป็นลูกจ้างแล้วจะอยู่ภายใต้บังคับของ กฎหมายแรงงาน กฎ และระเบียบของนายจ้างซึ่งต้องไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย กฎ ระเบียบที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เช่น สิทธิส่วนบุคคล กรณี การตรวจค้นร่างกายอย่างไม่เหมาะสม เมื่อฟ้องคดีต่อศาล ที่ผ่านมา พบว่า ศาลตัดสินให้ลูกจ้างเป็นฝ่ายชนะและนายจ้างต้องจ่ายค่าชดเชย กฎหมายคุ้มครองแรงงานกำหนดว่าคำสั่งหรือข้อบังคับของนายจ้าง ให้ลูกจ้างปฏิบัติจะต้องเป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นธรรม โดยพิจารณาประเภทกิจการ ลักษณะของงาน ขอบเขตสัญญาจ้าง สถานที่และบริเวณที่ทำงานด้วย เช่น งานที่มีลักษณะต้องขายใบหน้า เส้นผม หรืองานที่เกี่ยวกับเครื่องจักรหรือความปลอดภัยของลูกจ้าง บริษัทที่มีสิทธิที่จะออกข้อจำกัดไม่ให้คลุมฮิญาบได้ เป็นต้น

๕) ผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับกรมคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพทำกิจกรรมในหลักสูตรเสริมเพื่อให้เด็กนักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องสิทธิมนุษยชนอยู่แล้ว ส่วนการแต่งกายของนักเรียน และบุคลากรในสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายให้ สถานศึกษาอนุญาตให้นักเรียนแต่งกายตามหลักศาสนาได้ โดยให้ เขตพื้นที่การศึกษาไปทำความเข้าใจกับสถานศึกษา และระเบียบ

กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. ๒๕๕๑ ก็ได้กำหนดให้นักเรียนสามารถแต่งกายตามหลักศาสนาได้

๖) ผู้แทนกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๔ ส่วนหน้า

๖.๑) กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๔ ส่วนหน้า ได้ให้ความสำคัญและได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ในการอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ตามพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี ทั้ง ๗ ฉบับ พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีผู้นับถือศาสนาอิสลามอยู่ ๒ นิกาย คือ นิกายซุนนีและนิกายชีอะห์ ซึ่งก็อยู่ร่วมกันกับผู้ที่มีนิกายศาสนาอื่น (พุทธ) ได้ และกระทรวงศึกษาธิการได้แก้ไขระเบียบว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. ๒๕๕๑ ให้นักเรียนสามารถแต่งกายตามหลักศาสนาได้

๖.๒) กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค ๔ ส่วนหน้า ได้สนับสนุนการปฏิบัติตามหลักศาสนกิจของศาสนาอิสลาม เช่น การจัดสถานที่ละหมาด และในช่วงถือศีลอดก็มีการพบปะเยี่ยมเยียนชาวบ้าน และลดระดับความเข้มงวดในการตั้งด่านตรวจการปิดล้อมตรวจค้น การติดตามจับกุม เพื่อให้ชาวมุสลิมไปมาหาสู่กันอย่างเสรีมากขึ้น ส่วนระเบียบการแต่งกายของทหารหญิงยังไม่มีข้อกำหนดให้คลุมผ้าใดๆ ได้

๗) ผู้แทนศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้

สำนักกฤษฎีกาได้รับเรื่องร้องเรียนขอความ

เป็นธรรมเกี่ยวกับการแต่งกายทั้งที่เป็นหนังสือและด้วยวาจา ตัวอย่าง การร้องเรียน คือ ตำรวจหญิงร้องเรียนว่า ขอให้แต่งเครื่องแบบ และคลุมฮิญาบได้ เนื่องจากระเบียบการแต่งกายของสำนักงานตำรวจ แห่งชาติไม่มีข้อกำหนดไม่ให้สวมฮิญาบ และไม่มีข้อกำหนดให้สวมฮิญาบ ต่อมา สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาพิจารณา และอนุญาตให้ข้าราชการหญิงของสำนักงานตำรวจแห่งชาติสวมฮิญาบได้

๘) ผู้แทนกระทรวงสาธารณสุข

ประเทศไทยมีผู้นับถือศาสนาอิสลามประมาณ ๗ - ๘ ล้านคน อยู่ในภาคใต้ประมาณ ๓ - ๔ ล้านคน เดิมข้าราชการ พยาบาลที่นับถือศาสนาอิสลามแต่งเครื่องแบบเหมือนข้าราชการ พยาบาลอื่น จนปี ๒๕๔๒ กระทรวงสาธารณสุขได้ออกประกาศเรื่อง การแต่งกายเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติด้านการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งกำหนดให้ข้าราชการพยาบาลที่นับถือศาสนาอิสลาม สามารถสวมฮิญาบด้วยผ้าคลุมสีขาวยสำหรับการปฏิบัติงานทั่วไปได้ ส่วนเครื่องแบบที่ใช้ในห้องผ่าตัดหรือห้องคลอดที่ต้องปลอดเชื้อ ให้อยู่ในดุลพินิจของผู้อำนวยการโรงพยาบาลโดยความเห็นชอบของ คณะกรรมการบริหารโรงพยาบาลของสถานพยาบาลนั้น โดยให้ สอดคล้องกับแนวทางของสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการแต่งเครื่องแบบ ข้าราชการพลเรือนสามัญ ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งให้ข้าราชการหญิงที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบได้

๙) ผู้แทนสภาการพยาบาล

๙.๑) หากการคลุมศีรษะด้วยฮิญาบ ไม่มีผล กระทบต่อการดูแลผู้ป่วยและการปฏิบัติงานของพยาบาลแล้วก็สามารถ

กระทำได้ ในบางกรณีข้าราชการพยาบาลหญิงที่นับถือศาสนาอิสลาม
ที่ใส่เสื้อแขนยาวถึงข้อมือจะเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานของพยาบาล
และกระทบต่อผู้ป่วย เนื่องจากต้องล้างมือบ่อยและแขนเสื้อที่ยาว
อาจเสี่ยงต่อการติดเชื้อได้ ขณะนี้สภาการพยาบาลเองยังไม่มีแนวปฏิบัติ
ว่าด้วยเครื่องแบบของพยาบาลที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นการทั่วไป
และให้สถานพยาบาลแต่ละแห่ง รวมถึงที่สังกัดมหาวิทยาลัยไปกำหนด
กันเอง

๙.๒) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ กำหนดให้นักศึกษาพยาบาลสวมฮิญาบ สวมเสื้อ
แขนยาวถึงข้อมือ (ในเวลาทั่วไป) ได้ ส่วนเวลาปฏิบัติงานดูแลผู้ป่วย
ในแผนก (Ward) ให้พับแขนเสื้อขึ้นมาเหนือข้อศอกแล้วติดกระดุม
ขณะนี้ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ไม่อนุญาต
ให้นักศึกษาหญิงคลุมศีรษะแบบปิดใบหน้าในห้องเรียนหรือฝึกปฏิบัติ
การดูแลผู้ป่วย เนื่องจากไม่สามารถระบุตัวบุคคลได้

สำหรับโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ซึ่งอยู่ใน
สังกัดคณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ยังไม่มีข้อกำหนด
ให้พยาบาลสามารถคลุมฮิญาบได้ แต่มีแนวคิดที่จะทบทวนเกี่ยวกับ
เครื่องแบบของพยาบาลของโรงพยาบาลสงขลานครินทร์

๙.๓) สภาการพยาบาลมีแนวคิดในการกำหนด
แนวปฏิบัติการแต่งกายของพยาบาล เพื่อให้สถานพยาบาลแต่ละแห่ง
มีรูปแบบการแต่งกายของพยาบาลที่นับถือศาสนาอิสลามที่
ไม่แตกต่างกัน และอาจนำไปใช้ได้กับโรงพยาบาลสังกัดของกระทรวง
สาธารณสุขและสังกัดมหาวิทยาลัย

๑๐) ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์ และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.)

การออกกฎเกณฑ์ของสำนักงาน ก.ล.ต. ที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนจะเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility : CSR) เช่น การให้บริษัทจดทะเบียนภายใต้การกำกับของ ก.ล.ต. เปิดเผยข้อมูลและการดำเนินงานของบริษัทด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ การออกกฎเกณฑ์ของ ก.ล.ต. พิจารณานับหลัก ๓ ประการ คือ

- ๑) การกำกับดูแลตนเอง (Self-Discipline)
- ๒) การกำกับดูแลโดยตลาด (Market Discipline)
- ๓) การกำกับดูแลโดยกฎหมาย (Regulatory Discipline)

ซึ่ง ก.ล.ต. จะให้ความสำคัญกับหลักที่ ๑) และ ๒) เพราะไม่มีใครจะรู้จักองค์กรดีเท่ากับองค์กรนั่นเอง ส่วนของการกำกับดูแลโดยกฎหมาย (Regulatory Discipline) จะเน้นการเปิดเผย (Disclosure) ข้อมูลและการดำเนินการตั้งที่กล่าวข้างต้น หรืออาจเรียกว่าการกำกับดูแลกิจการ (Corporate Governance: CG)

๑๑) ผู้แทนบริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน)

๑๑.๑) การตรวจบุคคลในการที่จะเข้าออกสนามบิน เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน (Standard Operating Procedure : SOP) ตามแนวทางการตรวจตามมาตรฐานความปลอดภัย โดยจะต้องตรวจบุคคลตั้งแต่ศีรษะลงมาถึงเท้า หากบุคคลนั้นแต่งกายตามศาสนา เช่น สวมหมวกตามศาสนาหรือคลุมผ้ากัมีแนวปฏิบัติให้เจ้าหน้าที่ตรวจร่างกายด้วยความสุภาพ โดยทั่วไป

ตรวจโดยใช้อุปกรณ์สแกนก่อน หากมีสัญญาณดัง ก็จะขอตรวจค้นเพิ่มเติมโดยเชิญเข้าตรวจในห้องที่มีลักษณะมิดชิด

๑๑.๒) พนักงานของบริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) มีการนับถือศาสนาที่หลากหลาย เช่น พุทธ คริสต์ อิสลาม โดยเฉพาะในท่าอากาศยานขนาดใหญ่และภูเก็ต มีพนักงานที่นับถือศาสนาอิสลามจำนวนมาก ซึ่งทางบริษัทฯ ให้ความสำคัญกับความหลากหลายในการนับถือศาสนา เพราะจะทำให้วัฒนธรรมในการทำงานค่อนข้างกว้าง และพนักงานที่นับถือศาสนาต่างๆ จะสามารถช่วยบริการผู้โดยสารหรือลูกค้าที่นับถือศาสนาต่างๆ ได้ และจะช่วยสร้างความเข้าใจต่อเพื่อนร่วมงานในการปฏิบัติต่อผู้โดยสารที่นับถือศาสนาต่างๆ ได้เหมาะสม

๑๒) ผู้แทนบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)

บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) เป็นรัฐวิสาหกิจที่ผ่านมาไม่ปรากฏปัญหาเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุของศาสนา ทั้งไม่ได้กำหนดเป็นข้อจำกัดในการสรรหาบุคลากร อย่างไรก็ตาม บริษัทฯ ไม่ได้ออกแบบเครื่องแต่งกายของแอร์โฮสเตสไว้เฉพาะสำหรับผู้ที่มีศาสนาอิสลาม และยังไม่มีการนี้ที่ขอสวมฮิญาบ

๔.๔.๒ การรับฟังความเห็นจากภาคเอกชน

๑) ผู้แทนบริษัท ซีพีออลล์ จำกัด (มหาชน)

๑.๑) พนักงานของบริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) มีการนับถือศาสนาที่หลากหลาย มีผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามสี่พันกว่าคน โดยในการรับพนักงานเข้าทำงานไม่ได้มีการจำกัดในเรื่องสถาบันการศึกษา การนับถือศาสนา ในขั้นการรับสมัครงานไม่ได้มี

ข้อห้ามว่าห้ามคลุมฮิญาบ ทั้งที่รับสมัครในส่วนกลางและรับสมัครในพื้นที่ (กรณีเจ้าของร้านแฟชั่น) บริษัทฯไม่เคยได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการห้ามสตรีที่สวมฮิญาบสมัครงาน

๑.๒) บริษัทฯ มีการปฏิบัติต่อผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามโดยคำนึงถึงหลักการของศาสนา เช่น กรณีที่เป็นโรงงานศูนย์กระจายสินค้าจะมีห้องหรือพื้นที่ที่ให้ทำละหมาด พนักงานที่นับถือศาสนาอิสลามส่วนมากอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถคลุมฮิญาบได้ และสินค้าในร้านก็จะเป็นสินค้าที่ไม่มีส่วนประกอบของหมู และการแบ่งงานให้ทำจะมีการคำนึงถึงการต้องปฏิบัติตามหลักศาสนา ส่วนพนักงานที่นับถือศาสนาอิสลามและทำงานจังหวัดอื่นจะคลุมฮิญาบก็ได้ และไม่ว่าจะทำงานในจังหวัดใดไม่อนุญาตให้คลุมศีรษะและปิดใบหน้า เนื่องจากเป็นธุรกิจบริการ ซึ่งต้องบริการลูกค้า

๒) ผู้แทนบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการบินไทย

เห็นว่าประเทศไทยควรมีกฎหมายกลางในการส่งเสริมการปฏิบัติต่อผู้ที่นับถือศาสนาที่มีความหลากหลาย เพื่อไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติ ขณะนี้รัฐบาลมีแนวคิดที่จะเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ ๑๑๑ ว่าด้วยการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานและอาชีพ โดยอยู่ในขั้นตอนที่กระทรวงแรงงานกำลังหารือกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งก็จะเกี่ยวข้องกับการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานด้วยเหตุต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นชาติพันธุ์ เพศ สีผิว ความเห็นทางการเมือง รวมถึงศาสนาอยู่แล้ว ในส่วนของบริษัทฯ ก็มีการคำนึงถึงเรื่องการปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพและเห็นใจ เช่น การปฏิบัติต่อ

พนักงานที่นับถือศาสนาอิสลาม โดยมีการจัดห้องละหมาดและจัดอาหารอิสลาม (ในการจัดสัมมนา)

๓) ผู้แทนบริษัท ฮอนด้า ออโตโมบิล (ประเทศไทย)

จำกัด

บริษัทฯ มีพนักงานที่นับถือศาสนาต่างๆ รวมถึงศาสนาอิสลาม ในการทำงานนั้น บริษัทฯ จะคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นอันดับแรก โดยในส่วนของผู้นับถือศาสนาอิสลามที่ต้องแต่งกายตามหลักศาสนา (คลุมฮิญาบ) ก็จะทำให้ทำงานในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการประกอบรถยนต์ หรือในแผนกที่อาจมีความเสี่ยงภัยเพราะอาจจะเกิดอุบัติเหตุหรืออันตรายต่อตัวพนักงานได้ แต่ในแผนกอื่นๆ ก็สามารถแต่งกายตามหลักศาสนาได้ และหากต้องมีอุปกรณ์ที่ใส่เพื่อป้องกันอันตรายก็จะให้สวมทับฮิญาบอีกชั้นหนึ่ง

๕. หลักการและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๕.๑ กฎหมายภายในของประเทศไทย

๕.๑.๑ หลักการในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๔ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา ๒๙ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้ และ

เท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ
นั้นมิได้

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการ
ทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใด
บุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ
ที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้
บังคับกับกฎที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วย
โดยอนุโลม

มาตรา ๓๐ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและ
ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะ
เหตุแห่งความแตกต่างในเรื่อง ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ
ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะ
ทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือ
ความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ
จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือ
ส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น
ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

มาตรา ๓๑ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการ
ถือศาสนา นิิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา และย่อมมี

เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ในการใช้เสรีภาพตามวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใดๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมีควรได้ เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิกายของศาสนา ลัทธินิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือ แตกต่างจากบุคคลอื่น

๕.๑.๒ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว)

พุทธศักราช ๒๕๕๗

มาตรา ๔ ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทย ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้

๕.๑.๓ พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

มาตรา ๑๕ คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้
(๓) เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับต่อรัฐสภา และคณะรัฐมนตรี เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

๕.๑.๔ กฎหมาย กฎ ระเบียบที่เกี่ยวกับการแต่งกาย มีตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

๑) ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบ นักเรียน พ.ศ. ๒๕๕๑

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ และมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. ๒๕๕๑^{๑๕} รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ จึงวางระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ฯลฯ

ข้อ ๑๑ เครื่องแบบนักเรียนสำหรับสถานศึกษา
เอกชนสอนศาสนาอิสลาม

นักเรียนชาย

- (๑) เสื้อ ผ้าสีขาว แบบคอเชิ้ต แขนสั้น หรือแขนยาว
- (๒) เครื่องหมาย ใช้ชื่ออักษรย่อของสถานศึกษาปักที่อก
เสื้อเบื้องขวาบนเนื้อผ้าด้วยด้ายหรือไหมสีแดง
- (๓) หมวก ใช้หมวกสีขาว (กะปิเยาะห์) หรือหมวกสีดำ
(ซอกเกาะห์) ในโอกาสอันสมควร

---

^{๑๕} พระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. ๒๕๕๑

มาตรา ๕ ให้นักเรียนแต่งเครื่องแบบนักเรียน

ลักษณะของเครื่องแบบนักเรียน วิธีการแต่ง เงื่อนไขในการแต่ง และการยกเว้นไม่ต้องแต่งเครื่องแบบนักเรียนให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

นักเรียนผู้ใดไม่แต่งเครื่องแบบนักเรียนโดยไม่ได้รับยกเว้นตามวรรคสอง อาจได้รับโทษทางวินัยตามระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

มาตรา ๖ สถานศึกษาใดมีความประสงค์จะขอใช้เครื่องแบบนักเรียนเป็นอย่างอื่น นอกเหนือจากที่กำหนดตามมาตรา ๕ วรรคสอง ให้ยื่นคำขออนุญาตต่อกระทรวงศึกษาธิการ ตามระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

- (๔) กางเกง ผ้าสีดำ สีน้ำเงินหรือสีกรมท่าแบบสุภาพ
ชายาว
- (๕) เข็มขัด หนึ่งสีดำ หัวเข็มขัดเป็นโลหะชนิดหัวกลัด
หรือหัวเข็มขัดเป็นตราของสถานศึกษา
- (๖) รองเท้า หนึ่งหรือผ้าใบสีดำ แบบหุ้มส้น
- (๗) ถุงเท้า สั้น สีดำ

นักเรียนหญิง

- (๑) เสื้อ กุรงสีพื้น ไม่มีลวดลาย แบบคอกลมไม่มีปก
- (๒) เครื่องหมาย ใช้ชื่ออักษรย่อของสถานศึกษาปักที่
อกเสื้อเบื้องขวาและที่ผ้าคลุมศีรษะบนเนื้อผ้า
ด้วยด้ายหรือไหมสีแดง
- (๓) ผ้าคลุมศีรษะ ผ้าสีพื้นไม่มีลวดลาย ลักษณะเย็บ
เป็นถุง หรือตัดเย็บในลักษณะอื่นซึ่งต้องคลุมศีรษะ
ทั้งหมด เว้นใบหน้า ชายผ้าคลุมศีรษะคลุมไหล่
- (๔) กระโปรงหรือโสร่ง
กระโปรง ผ้าสีพื้นไม่มีลวดลาย แบบทรงปลายบาน
ไม่มีจีบหรือมีจีบหรือเกล็ด ความยาว เมื่อสวมแล้ว
ชายกระโปรงคลุมข้อเท้า
โสร่ง มีลักษณะเช่นเดียวกับผ้าถุงหรือผ้าโสร่งทั่วไป
เป็นผ้าสีพื้นไม่มีลวดลายขนาดกว้างพอเหมาะ
ไม่ผ่าข้างหรือรัดรูป เมื่อสวมแล้วชายผ้าโสร่ง
คลุมข้อเท้า

- (๕) รองเท้า หนึ่งหรือผ้าใบสีขาวแบบหุ้มส้นหุ้มปลายเท้า
- (๖) ถุงเท้า สั้น สีขาว

ข้อ ๑๒ เครื่องแบบนักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามในสถานศึกษาอื่น นอกจากสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

นักเรียนชาย

- (๑) เสื้อ ผ้าสีขาว แบบคอเชิ้ต แขนสั้น
- (๒) เครื่องหมาย ใช้อักษรย่อ สัญลักษณ์หรือเข็ม เครื่องหมายของสถานศึกษาตามที่สถานศึกษากำหนด ปักหรือติดที่อกเสื้อเบื้องขวา
- (๓) กางเกง ใช้ผ้าสีเดียวกันกับสีผ้าของกางเกงนักเรียนทั่วไปที่ใช้ในสถานศึกษานั้น ขายาวระดับตาตุ่ม ปลายขาพับเข้าด้านใน
- (๔) เข็มขัด หนึ่งสีดำหรือสีน้ำตาล หัวเข็มขัดเป็นโลหะ รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ชนิดหัวกลัด สำหรับผู้ที่เป็นลูกเสือจะใช้เข็มขัดลูกเสือแทนก็ได้ หรือหัวเข็มขัดเป็นตราของสถานศึกษา
- (๕) รองเท้า หนึ่งหรือผ้าใบสีดำหรือสีน้ำตาล แบบหุ้มส้น ชนิดผูก
- (๖) ถุงเท้า สั้น สีขาว สีน้ำตาล หรือสีดำ

นักเรียนหญิง

- (๑) เสื้อ ผ้าสีขาวคอปกบัว ผ่าด้านหน้าตลอด แขนยาว ปลายแขนจีบรูดมีสาบกว้างไม่เกิน ๕ เซนติเมตร ตัวเสื้อยาวคลุมสะโพก ไม่รัดรูป
- (๒) เครื่องหมายใช้อักษรย่อ สัญลักษณ์หรือเข็ม เครื่องหมายของสถานศึกษาตามที่สถานศึกษากำหนด ปักหรือติดที่อกเสื้อเบื้องขวาและที่ผ้าคลุมศีรษะ
- (๓) ผ้าคลุมศีรษะ ใช้ผ้าสีขาวเกลี้ยงไม่มีลวดลายหรือสีเดียวกันกับสีผ้าของกระโปรงสีเหลี่ยมจัตุรัส ความยาวด้านละ ๑๐๐ - ๑๒๐ เซนติเมตรขณะสวม ใส่เย็บติดตลอดตั้งแต่ใต้คางจนถึงปลายมุมผ้า
- (๔) กระโปรง ใช้ผ้าสีเดียวกันกับสีผ้าของกระโปรงนักเรียนทั่วไปที่ใช้ในสถานศึกษานั้น แบบสุภาพ พับเป็นจีบข้างละสามจีบทั้งด้านหน้าและด้านหลัง เมื่อสวมแล้วชายกระโปรงคลุมข้อเท้า
- (๕) รองเท้า หนังหรือผ้าใบสีดำ มีสายรัดหลังเท้าหรือแบบหุ้มส้น หุ้มปลายเท้ามีส้นสูงไม่เกิน ๒ นิ้ว ไม่มีลวดลาย
- (๖) ถุงเท้า ส้นสีขาว ไม่มีลวดลาย ปลายถุงเท้าไม่พับ

นักเรียนซึ่งนับถือศาสนาอิสลามในสถานศึกษาอื่น นอกจากสถานศึกษาเอกชนสอนศาสนาอิสลาม อาจเลือกแต่งเครื่องแบบนักเรียนตามวรรคหนึ่งหรือตามแบบที่สถานศึกษากำหนดได้ตามความสมัครใจ

๒) กฎสำนักนายกรัฐมนตรี ฉบับที่ ๙๔ (พ.ศ.

๒๕๕๓)^{๑๖}

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ และมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติเครื่องแบบข้าราชการฝ่ายพลเรือน พุทธศักราช ๒๔๗๘^{๑๗} ได้แก้ไขเพิ่มเติมส่วนประกอบของเครื่องแบบ โดยเฉพาะเครื่องแบบข้าราชการหญิงมุสลิม ซึ่งกำหนดให้ใช้ผ้าคลุมศีรษะ กางเกง กระโปรง หรือกระโปรงกางเกง ให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของศาสนาอิสลามที่บัญญัติให้หญิงมุสลิมจะต้องแต่งกาย โดยปกปิดส่วนต่างๆ ของร่างกาย ยกเว้น ใบหน้า ฝ่ามือ และเท้า ดังนี้

(๑) ผ้าคลุมศีรษะ สำหรับเครื่องแบบปฏิบัติราชการ ให้ใช้ผ้าคลุมศีรษะประเภทสีกากีหรือสีกลมกลืนกับเสื้อ กระโปรง หรือกางเกง โดยให้คลุมศีรษะทั้งหมด ยกเว้นใบหน้า ชายผ้าคลุมศีรษะด้านข้างยาวถึงบ่า ด้านหน้ายาวถึงระดับหน้าอกขอบผ้าคลุมเย็บเรียบในกรณีที่มีการสวมหมวก ให้สวมหมวกทับผ้าคลุมศีรษะ สำหรับเครื่องแบบพิธีการให้ใช้ผ้าคลุมศีรษะสีดำ โดยให้คลุมศีรษะทั้งหมด ยกเว้นใบหน้า ชายผ้าคลุมศีรษะสอดไว้ในปกเสื้อคอพับทั้งด้านหน้าและ

^{๑๖} http://website2556.moj.go.th/upload/mini107_information/upload-files/14605_9532.pdf สืบค้นเมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๘

^{๑๗} พระราชบัญญัติเครื่องแบบข้าราชการฝ่ายพลเรือน พุทธศักราช ๒๔๗๘ มาตรา ๕ เครื่องแบบข้าราชการฝ่ายพลเรือน หมายถึง เครื่องแบบแต่งกายทั้งหลายที่ได้กำหนดให้แต่ง รวมทั้งเครื่องหมายตำแหน่งสังกัด หรือเครื่องหมายอื่นๆ ตลอดจนสิ่งประกอบเครื่องแบบอย่างอื่นด้วย
มาตรา ๖ ลักษณะ ชนิด และประเภทของเครื่องแบบตามมาตรา ๕ จะสมควรอย่างไร และจะต้องแต่งเมื่อไรโดยเงื่อนไขอย่างไรใด ให้เป็นไปตามข้อกำหนดในกฎ หรือข้อบังคับ ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัตินี้

ด้านหลัง ในกรณีที่มีการสวมหมวก ให้สวมหมวกทับผ้าคลุมศีรษะ

(๒) กางเกง กระโปรง หรือกระโปรงกางเกง จะให้ยาวคลุมข้อเท้าก็ได้

๓) ประกาศประธานรัฐสภาว่าด้วยเครื่องแบบข้าราชการรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๕๔^{๑๘}

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติเครื่องแบบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๘^{๑๙} จึงออกประกาศประธานรัฐสภาไว้ ดังต่อไปนี้

ฯลฯ

ข้อ ๒ เครื่องแบบปฏิบัติราชการ ประกอบด้วย

(๑) หมวก

ฯลฯ

ข้าราชการหญิงมุสลิม หากจะใช้ผ้าคลุมศีรษะ ให้ใช้ผ้าคลุมศีรษะสีประเภทสีทากีหรือสีกลมกลืนกับเสื้อ กระโปรง หรือ กางเกง โดยให้คลุมศีรษะทั้งหมดเว้นใบหน้า ชายผ้าคลุมศีรษะด้านข้าง ยาวถึงบ่า ด้านหน้ายาวถึงระดับหน้าอก ขอบผ้าคลุมเย็บเรียบ ในกรณีที่มีการสวมหมวกให้สวมหมวกทับผ้าคลุมศีรษะ

^{๑๘} http://www.senate.go.th/w3c/senate/pictures/sec/22/notice_Speaker_of_Parliament1.pdf สืบค้นเมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๘

^{๑๙} พระราชบัญญัติเครื่องแบบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๔ ลักษณะ ชนิด และประเภทของเครื่องแบบตามมาตรา ๓ จะสมควรอย่างไร และจะต้องแต่งเมื่อใด โดยเงื่อนไขอย่างไร ให้เป็นไปตามประกาศประธานรัฐสภา ประกาศประธานรัฐสภานั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ฯลฯ

(๔) กางเกง กระโปรง

ฯลฯ

ข้าราชการหญิงให้ใช้กางเกงหรือกระโปรงสี

ประเภทสีก็ได้ ๕ แบบ

แบบที่ ๑ กางเกง อนุโลมตามแบบของ
ข้าราชการชาย

แบบที่ ๒ กางเกงขายาว ขาตรง ไม่มีลวดลาย
ขอบกางเกงกว้างประมาณ ๑ นิ้ว

มีหรือไม่มีกระเป๋าก็ได้ มีซิปก้นหน้าหรือด้านข้าง
ไม่พับปลายขา

แบบที่ ๓ กระโปรงยาวปิดเข้า ปลายบานเล็กน้อย

แบบที่ ๔ กระโปรง มีตะเข็บหน้า ๒ ตะเข็บ
ตะเข็บหลัง ๒ ตะเข็บ ยาวครึ่งเข้าปลายบานเล็กน้อย

แบบที่ ๕ กระโปรงกางเกง แบบกางเกงยาว
ครึ่งเข้า มีตะเข็บหน้า ๒ ตะเข็บ ตะเข็บหลัง ๒ ตะเข็บ มีจีบกระทบ
ด้านหน้าและด้านหลัง

ข้าราชการหญิงมุสลิม หากจะใช้กระโปรง หรือ
กระโปรงกางเกงตามแบบที่ ๓

แบบที่ ๔ หรือแบบที่ ๕ จะให้ยาวคลุมข้อเท้าก็ได้

ฯลฯ

ข้อ ๗ เครื่องแบบพิธีการประเภทเครื่องแบบ
ปกติขาว ประกอบด้วย

(๑) หมวก

ฯลฯ

ข้าราชการหญิงมุสลิม หากจะใช้ผ้าคลุมศีรษะ ให้ใช้ผ้าคลุมศีรษะสีดำ โดยให้คลุมศีรษะทั้งหมดเว้นใบหน้า ชายผ้าคลุมศีรษะสอดไว้ในปกเสื้อคอพับทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ในกรณีที่มีการสวมหมวกให้สวมหมวกทับผ้าคลุมศีรษะ

ฯลฯ

(๔) กางเกง กระโปรง

ข้าราชการชาย ให้ใช้กางเกงแบบราชการสีขาวยาว ไม่พับปลายขา

ข้าราชการหญิง ให้ใช้กระโปรงสีขาวยาว ตีเกล็ดด้านหน้า ๒ เกล็ด และด้านหลัง ๒ เกล็ดยาวปิดเข้า ปลายบานเล็กน้อยใช้กับแบบเสื้อคอแหลม หรือกระโปรงสีขาวยาวปิดเข้าปลายบานเล็กน้อยใช้กับแบบเสื้อคอปาน

ข้าราชการหญิงมุสลิม กระโปรงทั้งสองแบบดังกล่าวจะให้ยาวคลุมข้อเท้าก็ได้

๔) ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่องการแต่งกายเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้านการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. ๒๕๔๒

อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๕ และข้อ ๗ แห่งระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยการแต่งกายของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๒๘ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยการแต่งกายของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานสาธารณสุข

(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๐ ปลัดกระทรวงสาธารณสุขจึงออกประกาศ
ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ให้เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านการพยาบาล
และการผดุงครรภ์ในหน่วยบริการแต่งกายดังนี้

๑.๑ การแต่งกายสำหรับหญิง ให้แต่งกายด้วย
ชุดสีขาว ตัดด้วยผ้าเนื้อหนา มี ๔ แบบ ดังนี้

ฯลฯ

แบบที่ ๔ ชุดปฏิบัติงานหญิง แบบมีผ้าคลุม
ศีรษะ

(๑) เสื้อแขนยาว ปกปกนกหรือปกฮาวาย
ตัวเสื้อผ่าหน้าติดกระดุม ๔ - ๕ เม็ด ตีเกล็ดเล็กๆ ๕ เกล็ด ที่หน้าอกเสื้อ
ทั้งด้านซ้ายและขวา ปลายแขนพับตลบเฉียงขึ้น ด้านบนและตัวเสื้อด้าน
หลังจะมีรอยต่อเป็นรูปสามเหลี่ยมหรือไม่ก็ได้

(๒) เสื้อแขนยาว ปกเทเลอร์ ตัวเสื้อผ่าหน้า
ติดกระดุม ๔ - ๕ เม็ด ไม่ต้องตีเกล็ด ปลายแขนพับตลบขึ้นด้านบน
ติดกระเป๋าด้านหน้าตรงชายเสื้อสองข้าง และกระเป๋าด้านตรงอกเสื้อ
ด้านซ้าย ๑ ใบ ตัวเสื้อยาวคลุมสะโพก

(๓) กางเกงขายาวทรงสุภาพ ปลายขาตรง
ยาวคลุมข้อเท้า

(๔) คลุมศีรษะด้วยผ้าสีขาว ผ้าคลุมด้าน
หน้ายาวถึงระดับหน้าอก ขอบผ้าคลุมเย็บเรียบ และสามารถยึดติดกับ
หมวกโดยให้สวมหมวกทับ

ฯลฯ

ข้อ ๕ การแต่งกายตามข้อ ๑ และ ข้อ ๒ ต้องอยู่
ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้

๕.๑ แต่งกายชุดสีขาวในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ใน
โรงพยาบาล หรือกิจกรรมในหน่วยปฐมพยาบาลหรือรถพยาบาลหรือ
ออกรับผู้ป่วยฉุกเฉิน ณ จุดเกิดเหตุ

๕.๒ แต่งกายชุดปฏิบัติงานในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่
หรือกิจกรรมงานสาธารณสุขที่จำเป็นเท่านั้น

๕.๓ การแต่งกายชุดปฏิบัติงานในห้องคลอดและ
ห้องผ่าตัด หากมีความจำเป็นต้องแต่งกายนอกเหนือจากที่กำหนด
ตามประกาศนี้ ให้อยู่ในดุลพินิจของผู้อำนวยการโรงพยาบาลโดย
ความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารโรงพยาบาลของสถานที่ที่
ปฏิบัติงาน ทั้งนี้ ให้ใช้สีชมพูสำหรับห้องคลอด สีเขียวสำหรับห้องผ่าตัด

**๕) ประกาศคณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาล
รามาริบัติ เรื่อง เครื่องแบบนักศึกษาแพทย์ของคณะแพทยศาสตร์
โรงพยาบาลรามาริบัติ พ.ศ. ๒๕๕๔**

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๗ แห่ง
พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. ๒๕๕๐^{๒๐} ประกอบข้อ ๑๔

---

^{๒๐} มาตรา ๓๗ ในแต่ละคณะและส่วนงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น ให้มีคณบดีหรือผู้อำนวยการ
คนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบงานของส่วนงานนั้น และจะให้มีรองคณบดีหรือ
รองผู้อำนวยการตามจำนวนที่สภามหาวิทยาลัยกำหนด เพื่อทำหน้าที่และรับผิดชอบงาน
ตามที่คณบดีหรือผู้อำนวยการมอบหมายก็ได้

คณบดีหรือผู้อำนวยการตามวรรคหนึ่งต้องสำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรี
หรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง รวมทั้ง
มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามอื่นตามที่กำหนดในข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

ของข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหิดลว่าด้วยเครื่องแต่งกายนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. ๒๕๕๓^{๒๑} คณะบดีโดยความเห็นชอบของ คณะกรรมการประจำคณะฯ ในการประชุม ครั้งที่ ๓๔/๒๕๕๔ เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๔ จึงกำหนดการแต่งเครื่องแบบนักศึกษาแพทย์ ของคณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดีไว้ ดังนี้

ฯลฯ

ข้อ ๒ นักศึกษาแพทย์ ต้องแต่งเครื่องแบบ นักศึกษาแพทย์ที่ถูกต้อง สะอาด เรียบร้อย และสวมครบชุด ดังนี้

ฯลฯ

๒.๒ เครื่องแบบของนักศึกษาแพทย์หญิงปฏิบัติ งานในโรงพยาบาล ประกอบด้วย

(๑) เสื้อเชิ้ตสีขาว แขนเสื้อสั้นเหนือศอก ไม่มีลวดลาย ไม่รัดรูป มีความหนาพอสมควร ความยาวของตัวเสื้อให้

---

๒๐ (ต่อ) คณะบดีหรือผู้อำนวยการมีวาระการดำรงตำแหน่งสี่ปีและอาจได้รับแต่งตั้ง ใหม่อีกได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกันมิได้

การบริหารงานในคณะหรือส่วนงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น รวมทั้งวิธีการสรรหา อำนาจและหน้าที่ของคณะบดีหรือผู้อำนวยการ ให้เป็นไปตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย การพ้นจากตำแหน่งคณะบดีหรือผู้อำนวยการก่อนครบวาระ การรักษาการ แทนให้นำมาตรา ๓๑ และมาตรา ๔๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม แล้วแต่กรณี

รองคณะบดีหรือรองผู้อำนวยการนั้น ให้อธิการบดีแต่งตั้งและถอดถอน โดยคำแนะนำของคณะบดีหรือผู้อำนวยการ แล้วแต่กรณี จากผู้ซึ่งมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับ คณะบดีหรือผู้อำนวยการ และเมื่อคณะบดีหรือผู้อำนวยการพ้นจากตำแหน่ง ให้รองคณะบดีหรือ รองผู้อำนวยการพ้นจากตำแหน่งด้วย

๒๑ ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหิดลว่าด้วยเครื่องแต่งกายนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. ๒๕๕๓

ข้อ ๑๔ ให้แต่ละส่วนงานมีสิทธิกำหนดรูปแบบของเครื่องแต่งกายปกติได้ตามความ เหมาะสม ทั้งนี้ ให้ออกเป็นประกาศของส่วนงาน

เลยสะโพกเพื่อให้กระโปรงทับได้โดยเรียบร้อย ตัวเสื้อผ่าอกโดยตลอด
ติดกระดุมพลาสติกสีขาว

สีกรมท่า สีดำ สีน้ำตาล

(๒) กระโปรงสีพื้น ไม่มีลวดลาย สีน้ำเงินเข้ม

สีเทาเข้ม ความยาวกระโปรงไม่สูงเกินเข่า

(๓) เข็มขัดหนัง หรือหนังกลับสีดำ มี
หัวเข็มขัดทำด้วยโลหะสีเงินเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า คุณเป็นรูปตรา
มหาวิทยาลัยสีทอง

เบี่ยงขวา

(๔) เข็มตรามหาวิทยาลัย ใช้ติดอกเสื้อ

(๕) รองเท้าหุ้มส้น หรือรัดส้น สีดำ สีน้ำตาล
เข็ม สีน้ำเงิน สีเทา สีขาว แบบเรียบไม่มีลวดลาย

(๖) สวมเสื้อกาวน์ทับ

(๗) ป้ายชื่อตามที่คณะฯ กำหนด

สำหรับการแต่งเครื่องแบบของนักศึกษา
แพทย์หญิงปฏิบัติงานในโรงพยาบาล สำหรับนักศึกษาที่นับถือศาสนา
อิสลามและประสงค์จะแต่งกายตามบทบัญญัติของศาสนา ให้แต่ง
เครื่องแบบตามข้อ ๒.๒ (๑) ถึง (๗) และให้ใส่ผ้าคลุมศีรษะ (ฮิญาบ) สีขาว
ไม่มีลวดลาย เย็บติดที่ได้คาง ปลายผ้าที่เหลือสอดเข้าไปในคอเสื้อ

๕.๒ หลักการด้านสิทธิมนุษยชนและกฎหมายระหว่าง ประเทศ

๕.๒.๑ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ข้อ ๒ ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพทั้งปวง ตามที่
กำหนดไว้ในปฏิญญานี้ โดยปราศจากการแบ่งแยกไม่ว่าชนิดใด อาทิ

เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือ
ทางอื่น พื้นเพทางชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน การเกิดหรือสถานะอื่น
นอกเหนือจากนี้ จะไม่มีการแบ่งแยกใดบนพื้นฐานของสถานะทาง
การเมือง ทางกฎหมาย หรือทางการระหว่างประเทศของประเทศ
หรือดินแดนที่บุคคลสังกัด ไม่ว่าจะดินแดนนี้จะเป็นเอกราช อยู่ในความ
พิทักษ์ มิได้ปกครองตนเอง หรืออยู่ภายใต้การจำกัดอธิปไตยอื่นใด

ข้อ ๑๘ ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความคิด
มโนธรรม และศาสนา สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพในการที่จะประกาศศาสนา
หรือความเชื่อของตน โดยการสอน การปฏิบัติ สักการะบูชา และการ
ประกอบพิธีกรรม ไม่ว่าจะโดยลำพังตนเอง หรือประจักษ์ร่วมกับผู้อื่น
และเป็นการสาธารณะหรือส่วนบุคคล

๕.๒.๒ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและ สิทธิทางการเมือง

ข้อ ๒ ข้อย่อย ๒ รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับที่จะประกัน
ว่าสิทธิทั้งหลายที่ระบุไว้ในกติกานี้ จะใช้โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ
ในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือ
ความคิดเห็นอื่นใด ชาติหรือสังคมดั้งเดิม ทรัพย์สิน กำเนิดหรือสถานะอื่น

ข้อ ๑๘

๑. บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิในเสรีภาพทางความคิด
มโนธรรมและศาสนา สิทธินี้ย่อมรวมถึงเสรีภาพในการมีหรือไม่นับถือ
ศาสนา หรือมีความเชื่อตามคตินิยมของตน และเสรีภาพในการแสดงออก
ทางศาสนา หรือความเชื่อของตนโดยการสักการะบูชา การปฏิบัติ การ
ประกอบพิธีกรรม และการสอน ไม่ว่าจะโดยลำพังตัวเอง หรือในชุมชน
ร่วมกับผู้อื่น และไม่ว่าต่อสาธารณชน หรือเป็นการส่วนตัว

๒. บุคคลจะถูกบีบบังคับให้เสื่อมเสียเสรีภาพในการมี
หรือนับถือศาสนาหรือความเชื่อตามคตินิยมของตนมิได้

๓. เสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนา หรือความ
เชื่อของบุคคลอาจอยู่ภายใต้บังคับแห่งข้อจำกัดเฉพาะที่บัญญัติโดย
กฎหมาย และตามความจำเป็นเพื่อรักษาความปลอดภัย ความสงบ
เรียบร้อย สุขอนามัย หรือศีลธรรมของประชาชนหรือเพื่อคุ้มครอง
สิทธิและเสรีภาพขั้นมูลฐานของบุคคลอื่นเท่านั้น

๔. รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับที่จะเคารพเสรีภาพของบิดา
มารดาหรือผู้ปกครองตามกฎหมาย ในการให้การศึกษาทางศาสนาและ
ศีลธรรมแก่เด็กตามความเชื่อของตน

ข้อ ๒๖ บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอกันตามกฎหมาย
และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันตามกฎหมาย โดย
ปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ ในกรณีนี้กฎหมายจะต้องห้ามการเลือก
ปฏิบัติใดๆ และต้องประกันการคุ้มครองบุคคลทุกคนอย่างเสมอภาค
และเป็นผลจริงจรงจากการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุผลใด เช่น เชื้อชาติ ผิว
เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด
เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นๆ

คณะกรรมการประจำกติการะหว่างประเทศว่าด้วย
สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ได้ให้ความเห็นในข้อที่ ๑๘ สรุป
ได้ว่า เสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนา หรือความเชื่อ ไม่ว่าจะโดย
ลำพังตัวเอง หรือในชุมชนร่วมกับผู้อื่น และไม่ว่าต่อสาธารณะหรือ
เป็นการส่วนตัว หมายรวมถึงการสักการะบูชา การปฏิบัติ การประกอบ
พิธีกรรม และการสอนในทางศาสนา แนวคิดของการสักการะบูชาได้ขยาย
ไปถึงการกระทำที่แสดงออกถึงความเชื่อโดยตรง รวมถึงการก่อสร้าง
ศาสนาสถานสำหรับสักการะบูชา การแสดงออกซึ่งสัญลักษณ์

และประเพณี ตลอดจนพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งไม่ได้รวมแต่เฉพาะ การประกอบพิธีกรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงประเพณีเกี่ยวกับอาหาร การแต่งกาย หรือการคลุมศีรษะ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนต่างๆ ของชีวิต การใช้ภาษาเฉพาะกลุ่ม การสอนศาสนาหรือความเชื่อ รวมถึง การกระทำโดยกลุ่มศาสนาในเรื่องพื้นฐานของพวกเขา เช่น การเลือก ผู้นำทางศาสนา พระสงฆ์ ครู เสรีภาพในการจัดตั้งโรงเรียนสอนศาสนา และเสรีภาพในการเผยแพร่หนังสือหรือสิ่งพิมพ์ทางศาสนาด้วย

๕.๒.๓ อนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ ๑๑๑ ว่าด้วยการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานและอาชีพ

การเลือกปฏิบัติในการจ้างงานและอาชีพ หมายถึง การปฏิบัติต่อบุคคลอย่างแตกต่างกันและต่อกว่ากัน อันเนื่องจาก ลักษณะที่ไม่สัมพันธ์กับหลักคุณธรรมหรือเงื่อนไขของงาน ลักษณะเหล่านี้ ได้แก่ ชชาติพันธุ์ สีผิว เพศ ศาสนา ความเห็นทางการเมือง การกีดกัน ทางเชื้อชาติ และพื้นเพเดิมทางสังคม^{๒๒}

๕.๒.๔ กติการหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ข้อ ๒ ข้อย่อย ๒ รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับที่จะประกัน ว่าสิทธิทั้งหลายที่ระบุไว้ในกติกานี้ จะใช้โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ ในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือ ความคิดเห็นอื่นใด ชชาติหรือสังคมดั้งเดิม ทรัพย์สิน กำเนิดหรือสถานะอื่น

^{๒๒} http://ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/documents/publication/wcms_099569.pdf สืบค้นเมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๕๘

คณะกรรมการประจำกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ในสมัยประชุมที่ ๕๕ เมื่อวันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๘ (ค.ศ. ๒๐๑๕) ให้ข้อสรุปข้อสังเกตต่อรายงานประเทศไทยรอบที่ ๒ ประเด็นการไม่เลือกปฏิบัติว่า ประเทศไทยควรมีกฎหมายกลางว่าด้วยการต่อต้านการเลือกปฏิบัติ ที่ครอบคลุมสาเหตุต่างๆ ของการเลือกปฏิบัติตามที่กำหนดในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ข้อ ๒ รวมทั้งควรประกันว่าสิทธิต่างๆ ในกติกานี้จะได้รับการคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ บุคคลสามารถเข้าถึงได้โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ

๕.๒.๕ หลักการชี้แนะเรื่องสิทธิมนุษยชนสำหรับธุรกิจ
ตามกรอบงานขององค์การสหประชาชาติในการเคารพและเยียวยา (Guiding Principles on Implementing the UN Protect, Respect, Remedy Framework for Business and Human Rights)^{๒๓}

หลักการทั่วไปนี้ได้ให้การรับรองเกี่ยวกับ

๑. หน้าที่ของรัฐในการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (The State Duty to Protect Human Rights) โดยรัฐอาจทบทวนกฎหมายและนโยบายที่มีอยู่ และมีมาตรการจูงใจ เพื่อให้องค์กรธุรกิจเคารพหลักสิทธิมนุษยชน

---

^{๒๓} สรุปสาระสำคัญจากศาสตราจารย์พิชัย หรยางกูร และคณะ. หลักการชี้แนะเรื่องสิทธิมนุษยชนสำหรับธุรกิจ ตามกรอบงานขององค์การสหประชาชาติในการคุ้มครอง เคารพ และเยียวยา. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๕๗ (หน้า ๒๓, ๒๔, ๓๘, ๓๙, ๕๙ และ ๖๑)

๒. ความรับผิดชอบของภาคธุรกิจในการเคารพหลักสิทธิมนุษยชน (The Corporate Responsibility to Respect Human Rights) โดยองค์กรธุรกิจควรเคารพหลักสิทธิมนุษยชนหลีกเลี่ยงที่จะละเมิดสิทธิของผู้อื่น และดูแลผลกระทบทางลบจากการที่องค์กรธุรกิจเข้าไปเกี่ยวข้อง (การป้องกัน การรับผิดชอบต่อและการเยียวยาผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน)

๓. ความรับผิดชอบต่อและการเยียวยาผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน (Access to Remedy) โดยรัฐต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่เหมาะสม เพื่อประกันว่าผู้ที่ได้รับผลกระทบจะมีช่องทางเข้าถึงการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการเยียวยาโดยองค์กรตุลาการหรือองค์กรอื่น

๖. ความเห็นของคณะอนุกรรมการด้านเสนอแนะนโยบาย และข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

คณะอนุกรรมการด้านเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ได้พิจารณาข้อมูลดังกล่าวข้างต้นแล้ว มีความเห็น ดังนี้

๖.๑ การสวมฮิญาบ เป็นศาสนบัญญัติ โดยกำหนดให้ผู้หญิงที่นับถือศาสนาอิสลามสวมผ้าคลุมผมจนปิดหน้าอก เพื่อเป็นการปกปิดร่างกายให้มิดชิด เป็นการสำรวม ซึ่งการปฏิบัติตามศาสนบัญญัตินี้ได้รับการรับรองและคุ้มครองจากรัฐธรรมนูญและพันธกรณีในประเทศไทย เป็นภาคี

๖.๒ เสรีภาพในการถือศาสนาและเสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนา เป็นสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๑๘ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ ๑๘ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๗ ซึ่งสามารถจำแนกเสรีภาพในทางศาสนาออกเป็น ๒ ประการ คือ เสรีภาพในการถือศาสนาเป็นเสรีภาพบริบูรณ์ ไม่อาจจำกัดได้ และเสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนา ซึ่งเป็นเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ เช่น การสักการะบูชา การปฏิบัติ การประกอบพิธีกรรม การสอนศาสนา รวมไปถึงการแต่งกาย และการสวมผ้าคลุมศีรษะอันเนื่องมาจากข้อบัญญัติในศาสนาหรือตามความเชื่อของตน เป็นเสรีภาพที่ไม่บริบูรณ์ สามารถจำกัดได้ด้วยเหตุผลบางประการ โดยกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ให้นำแนวทางว่า สามารถจำกัดได้โดยบทบัญญัติทางกฎหมาย ตามความจำเป็นเพื่อรักษาความปลอดภัย ความสงบเรียบร้อย สุขอนามัย หรือศีลธรรมของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นมูลฐานของบุคคลอื่น และตามหลักการในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๗ กำหนดว่า เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรมอาจจำกัดได้ เมื่อเป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมือง และเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญนั้น ต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ต้องมีผลเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจง ต้องจำกัดสิทธิเท่าที่จำเป็นหรือ

เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพไม่ได้ ซึ่งก็เป็นไปตามมาตรา ๒๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

โดยที่เสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนาเป็นเสรีภาพที่ไม่บริบูรณ์สามารถจำกัดได้โดยกฎหมาย เท่าที่จำเป็น และได้สัดส่วน ประกอบกับหลักการในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กำหนดว่าบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน แม้ว่าการสวมผ้าคลุมศีรษะ (ฮิญาบ) เป็นการแสดงออกของสตรีที่นับถือศาสนา แต่ก็ถือเป็นศาสนบัญญัติของศาสนาอิสลาม จึงไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะจำกัดเสรีภาพนี้ การจำกัด (หากมี) ต้องสอดคล้องตามหลักการข้างต้น และเป็นกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐไม่อาจใช้มาตรการอื่นมาบังคับใช้แทนการใช้มาตรการดังกล่าว โดยต้องไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้น และต้องกระทบกระเทือนเสรีภาพของผู้ใช้น้อยที่สุด เช่น การจำกัดเพื่อความปลอดภัยในชีวิตและร่างกายของผู้สวมฮิญาบหรือเพื่อความปลอดภัยของผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง

ในเรื่องการไม่เลือกปฏิบัตินั้น ปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๒ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ ๒ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ข้อ ๒ อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ ในทุกรูปแบบ ข้อ ๑ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๐ ให้แนวทางว่า บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอภาคตามกฎหมายโดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุต่างๆ รวมถึงความเชื่อทางศาสนา ซึ่งศาลปกครองสูงสุดได้วางแนว คำวินิจฉัยเกี่ยวกับหลักความเสมอภาค

และการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ตามบทบัญญัติมาตรา ๓๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ไว้ว่า องค์การต่างๆ ของรัฐรวมทั้งฝ่ายปกครอง ต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกัน และปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันในสาระสำคัญ ให้แตกต่างกันออกไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละคน การปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญ โดยแตกต่างกันก็ตี หรือการปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกันก็ตี ย่อมขัดต่อหลักความเสมอภาค^{๒๔}

๖.๓ หน่วยงานของรัฐหลายแห่งได้ออกกฎ ระเบียบ ประกาศ ข้อบังคับเกี่ยวกับการแต่งกายสำหรับผู้ชายและผู้หญิงที่นับถือศาสนาอิสลาม เช่น ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. ๒๕๕๑ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ และมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่บังคับใช้กับโรงเรียนของรัฐและโรงเรียนเอกชนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ กฎสำนักนายกรัฐมนตรี ฉบับที่ ๙๔ (พ.ศ. ๒๕๕๓) อาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติเครื่องแบบข้าราชการฝ่ายพลเรือน พุทธศักราช ๒๔๗๘ ที่ใช้กับข้าราชการฝ่ายพลเรือน ประกาศประธานรัฐสภาว่าด้วยเครื่องแบบข้าราชการรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๕๔ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติเครื่องแบบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๘ ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่องการแต่งกายเจ้าหน้าที่

---

๒๔ คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ อ.142/2547 , http://www.admincourt.go.th/03-JUDGEMENT/01-JUDGEMENT_INTERESTED/b01order/1422547.htm สืบค้นเมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๕๘

ปฏิบัติงานด้านการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. ๒๕๕๒ อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๕ และข้อ ๗ แห่งระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยการแต่งกายของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๒๘ ประกาศคณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี เรื่อง เครื่องแบบนักศึกษาแพทย์ของคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี พ.ศ. ๒๕๕๔ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. ๒๕๕๐ ประกอบข้อ ๑๔ ของข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหิดลว่าด้วยเครื่องแต่งกายนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. ๒๕๕๓ ในทางปฏิบัติยังพบว่า หน่วยงานของรัฐบางแห่งยังมีการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนา ซึ่งรวมถึงการแต่งกาย เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล ฯลฯ มีการปฏิบัติต่อนักเรียน เจ้าหน้าที่อันขัดหรือแย้งกับกฎ ระเบียบ ประกาศ ข้อบังคับข้างต้น นอกจากนี้ หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่กำกับหน่วยงานภาคเอกชนในเรื่องต่างๆ (กระทรวงแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น) ไม่มีกฎ ข้อบังคับ แนวปฏิบัติ หรืออื่นใด เกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนาเกี่ยวกับการแต่งกาย ตลอดจนการไม่เลือกปฏิบัติด้วยเหตุต่างๆ ในสถานประกอบการ หรือไม่มีการบังคับใช้อย่างจริงจัง เห็นได้จากมีหน่วยงานเอกชนบางแห่งที่ห้ามหรือไม่รับบุคคลผู้นับถือศาสนาอิสลามที่ประสงค์จะแต่งกายตามความเชื่อดังกล่าวในสถานประกอบการ แม้การแต่งกายนั้นไม่อยู่ในข่ายเป็นปฏิบัติต่อหน้าที่ของพลเมือง หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

นอกจากการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนาซึ่งรวมถึงการแต่งกายที่พบทั้งในหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชนแล้ว ยังปรากฏว่ามีการปฏิบัติต่อบุคคลในลักษณะที่อาจเป็นการเลือกปฏิบัติบนพื้นฐานอื่นๆ อีกหลายกรณี เช่น เด็กพิการ เด็กที่มาจากครอบครัวของผู้โยกย้ายถิ่นฐาน

ซึ่งอาจเข้าถึงโอกาสการศึกษาแตกต่างกัน หรือหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชนมีการเลือกปฏิบัติในเรื่องต่างๆ เช่น การทำงาน การศึกษา การเข้าถึงบริการสาธารณะหรือบริการด้านสังคม เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่ามีการปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสมหรือคุกคามในที่สาธารณะ (Harassment) เช่น ล้อเลียน ช่มชู้ ก่อกวน ในลักษณะที่ทำให้ผู้นั้นได้รับความพึงพอใจน้อยกว่าการปฏิบัติต่อผู้อื่น (Less Favorable) เนื่องจากความแตกต่างเรื่อง เชื้อชาติ เพศ ภาษา อายุ ความพิการ ฯลฯ ตัวอย่างเช่น การช่มชู้ หรือถูกผู้ไม่มีสัญชาติ (Stateless Persons) เป็นต้น รวมไปถึงการใช้ถ้อยคำแสดงความเกลียดชัง (Hate Speech) ด้วยเหตุแห่งความแตกต่างด้านต่างๆ ที่นับจะมีมากขึ้นในสังคมไทย

ดังนั้น รัฐบาลควรพิจารณาถึงความจำเป็นหรือความเหมาะสมที่จะมีกฎหมายกลางในด้านการห้ามการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุต่างๆ ตามที่ได้รับรองไว้ในกฎหมายไทยและพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี เพื่อเป็นมาตรฐานขั้นต่ำ มิให้เกิดการเลือกปฏิบัติและคุ้มครองบุคคลจากการเลือกปฏิบัติ โดยให้มีมาตรการชดเชยและเยียวยาที่เหมาะสมในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน โดยเฉพาะทางด้านจิตใจ

๖.๔ ในปัจจุบันนี้ การดำเนินการขององค์กรธุรกิจได้มีการปฏิบัติที่คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนมากยิ่งขึ้น มีการดำเนินกิจกรรมโดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility : CSR) แต่ยังคงพบว่าการประกอบกิจการขององค์กรธุรกิจในบางครั้ง ยังคงมีผลกระทบต่อสิทธิของปัจเจกชน สิทธิชุมชน ซึ่งในการเรียกร้องให้องค์กรธุรกิจชดเชยเยียวยาความเสียหายโดยผ่านกระบวนการศาลนั้น เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลา และในบางกรณีอาจไม่สามารถเข้าสู่

กระบวนการศาลได้ เช่น เป็นกรณีที่ไม่มีกฎหมายห้าม หรือกรณีที่ไม่ผิดกฎหมาย แต่การกระทำนั้นกระทบสิทธิของบุคคล ดังเช่นกรณีที่บริษัทเอกชนไม่รับผู้หญิงที่นับถือศาสนาอิสลามที่ประสงค์จะคลุมศีรษะ (ฮิญาบ) ตามความเชื่อทางศาสนาเข้าทำงาน เป็นต้น

โดยตามหลักการชี้แนะเรื่องสิทธิมนุษยชนสำหรับธุรกิจ ตามกรอบงานขององค์การสหประชาชาติในการเคารพและเยียวยา^{๒๕} ได้กำหนดหลักการความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและองค์กรธุรกิจด้านสิทธิมนุษยชนประกอบด้วย

๑) หน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (The State Duty to Protect Human Rights) โดยรัฐอาจทบทวนกฎหมายและนโยบายที่มีอยู่ และมีมาตรการจูงใจ เพื่อให้องค์กรธุรกิจเคารพหลักสิทธิมนุษยชน

๒) ความรับผิดชอบของภาคธุรกิจในการเคารพหลักสิทธิมนุษยชน (The Corporate Responsibility to Respect Human Rights) โดยองค์กรธุรกิจควรเคารพหลักสิทธิมนุษยชน หลีกเลี่ยงที่จะละเมิดสิทธิของผู้อื่น และดูแลผลกระทบทางลบจากการที่องค์กรธุรกิจเข้าไปเกี่ยวข้อง (การป้องกัน การรับผิดชอบต่อ และการเยียวยาผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน)

๓) การเข้าถึงการเยียวยา (Access to Remedy) โดยรัฐต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่เหมาะสม เพื่อประกันว่าผู้ที่ได้รับผลกระทบจะมีช่องทางเข้าถึงการเยียวยาที่มีประสิทธิผล ไม่ว่าจะเป็นการเยียวยาโดยองค์กรตุลาการหรือองค์กรอื่น

---

๒๕ อ่างแก้ว, เชิงอรุณที่ ๒๓

จากหลักการข้างต้นจะเห็นได้ว่ารัฐมีบทบาทที่สำคัญที่จะช่วยให้
องค์กรธุรกิจดำเนินการโดยตระหนักและเคารพในเรื่องสิทธิมนุษยชน
รัฐอาจดำเนินการโดยผ่านทางนโยบาย กฎหมาย การขอความร่วมมือ
การสร้างความเข้าใจให้กับองค์กรธุรกิจ โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน
แห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบการกระทำหรือการละเลย
การกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนในความสัมพันธ์ระหว่าง
เอกชนด้วยกัน จึงอาจเห็นสมควรเสนอแนะมาตรการแก้ไขปัญหาการ
ละเมิดสิทธิมนุษยชน ในการแนะนำให้องค์กรธุรกิจต้องปฏิบัติตาม
หลักการหรือมาตรการต่างๆ อันส่งผลดีต่อการส่งเสริมและคุ้มครอง
สิทธิมนุษยชนโดยรวม

ดังนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน
โดยองค์กรธุรกิจลดน้อยลง คือ การสร้างความเข้าใจ และสร้างความ
ตระหนักในการเคารพสิทธิมนุษยชนให้แก่องค์กรธุรกิจ โดยรัฐอาจจะ
มีมาตรการในการดำเนินการต่างๆ ทางนโยบายและทางกฎหมาย เช่น
ในขั้นตอนการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล รัฐอาจจะต้องมีข้อกำหนดให้
องค์กรธุรกิจเสนอมาตรการหรือแนวคิดเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจโดย
เคารพสิทธิมนุษยชน และหากการดำเนินการขององค์กรธุรกิจมีผล
กระทบต่อสิทธิมนุษยชน รัฐควรมีมาตรการที่จะประกันว่า ผู้ที่ได้รับ
ผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนจะได้รับการเยียวยา ทั้งที่
เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินอย่างเหมาะสม เป็นต้น

๗. ข้อเสนอแนะนโยบาย เพื่อส่งเสริมและคุ้มครอง สิทธิมนุษยชน

คณะอนุกรรมการด้านเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมายและกฎ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน พิจารณแล้วเห็นควรมีข้อเสนอแนะนโยบายเพื่อส่งเสริมและคุ้มครอง สิทธิมนุษยชน ดังนี้

๗.๑ คณะรัฐมนตรี โดยกระทรวงยุติธรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย (กรมส่งเสริมการปกครอง ท้องถิ่น) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรพิจารณาทบทวนกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และคำสั่ง ที่อาจเป็นการจำกัดเสรีภาพใน การแสดงออกทางศาสนา รวมถึงการแต่งกายที่ไม่อยู่ในข่ายเป็นปฏิบัติ ก่อ ต่อหน้าที่ของพลเมือง และเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรม อันดีของประชาชน รวมทั้งกำชับหน่วยงานในความรับผิดชอบและ เจ้าหน้าที่ให้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบที่รองรับเสรีภาพในการแสดงออก ทางศาสนา รวมถึงการแต่งกายอย่างจริงจัง

๗.๒ คณะรัฐมนตรี โดยกระทรวงสาธารณสุข และกระทรวง ศึกษาธิการ รวมทั้งสภาการพยาบาล ควรร่วมกันกำหนดแนวทางในการ แต่งกายของพยาบาล นักเรียน และนักศึกษาพยาบาลที่นับถือศาสนา อิสลาม เพื่อให้พยาบาล นักเรียน และนักศึกษาพยาบาลที่สังกัดใน หน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ หรือเอกชน สามารถสวมผ้าคลุมศีรษะ ตามหลักศาสนาได้ในลักษณะเดียวกัน เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติ ต่อไป

๗.๓ คณะรัฐมนตรี โดยกระทรวงแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานคณะกรรมการกำกับ

หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการสร้าง ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักในการเคารพสิทธิมนุษยชน ให้แก่องค์กรธุรกิจในด้านหน้าที่ที่รับผิดชอบ โดยอาจจะมีมาตรการ ในการดำเนินการต่างๆ ทางนโยบายและทางกฎหมายเพื่อป้องกัน ส่งเสริม และเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากผลกระทบจากการ ดำเนินธุรกิจและโดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับการสวมผ้าคลุมศีรษะ (ฮิญาบ) ตามหลักศาสนา ควรที่จะสร้างความเข้าใจเพื่อไม่ให้มีการปฏิบัติ ที่อาจเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม และหากมีการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรม ผู้เสียหายก็ควรได้รับการชดเชยและเยียวยา ความเสียหาย ซึ่งก็จะทำให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนมีความ ตระหนักถึงการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมมากขึ้น

๗.๔ คณะรัฐมนตรี ควรพิจารณาความเหมาะสมในการที่จะมี กฎหมายกลางที่เกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมด้วยเหตุต่างๆ ตามที่รับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กฎหมายไทย กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ที่ประเทศไทยเป็นภาคี ที่มีหลักการคุ้มครองบุคคลจากการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรม เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะ ของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม ความคิดเห็นทางการเมือง ความคิดเห็นอื่นใด เผ่าพันธุ์ แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน หรือสถานะอื่น ๆ ทั้งนี้ คณะกรรมการ สิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะศึกษาเพื่อเสนอแนะนโยบายในเรื่องเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อไป และขอสนับสนุนให้คณะรัฐมนตรี

พิจารณามอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาศึกษาถึงความเหมาะสมและความพร้อมของประเทศไทยในการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ ๑๑๑ ว่าด้วยการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานและอาชีพ ซึ่งมีสาระสำคัญที่ต้องสัมพันธ์กับหลักคุณธรรมหรือเงื่อนไขของงานตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญานี้

๘. ความเห็นและมติของ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในการประชุมด้านบริหาร ครั้งที่ ๒๙/๒๕๕๘ เมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๘ มีมติเห็นชอบด้วยกับความเห็นและข้อเสนอแนะนโยบายของคณะอนุกรรมการด้านเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนดังกล่าวข้างต้นทุกประการ โดยสมควรเสนอแนะนโยบายต่อคณะรัฐมนตรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๕ (ก)

ภาคผนวก

ที่ สม ๐๐๐๔/

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา
อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น ๖ - ๗
แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่
กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐

๐๔ กันยายน ๒๕๕๘

เรื่อง รายงานผลการพิจารณาเพื่อเสนอแนะนโยบายหรือข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย เรื่อง เสรีภาพในการถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ และการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ

กราบเรียน นายกรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนารายงานผลการพิจารณาเพื่อเสนอแนะนโยบายหรือข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย ที่ ๙๓๓/๒๕๕๘ ลงวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๕๘ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติขอเสนอรายงานผลการพิจารณาเพื่อเสนอแนะนโยบายหรือข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย เรื่อง เสรีภาพในการถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ และการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ ตามสิ่งที่ส่งมาด้วย โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

๑. ความเป็นมา

เสรีภาพในการถือศาสนาและเสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนาเป็นสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๑๘ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ ๑๘ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๗ ซึ่งสามารถจำแนกเสรีภาพในทางศาสนาออกเป็น ๒ ประการ คือ เสรีภาพในการถือศาสนา เป็นเสรีภาพบริบูรณ์ไม่อาจจำกัดได้ และเสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนา เป็นเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ รวมถึงการแต่งกายและการสวมผ้าคลุมศีรษะอันเนื่องจากข้อบัญญัติในศาสนา หรือตามความเชื่อของตน เป็นเสรีภาพที่ไม่บริบูรณ์ สามารถจำกัดได้ด้วยหลักเกณฑ์ตามกฎหมาย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มีมติเห็นควรให้ตรวจสอบคำร้องที่ ๑๙๕/๒๕๕๔ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๔ กรณีของโรงเรียนวัดมัธยมหนองจอกห้ามนักเรียนหญิงมุสลิมแต่งกายตามหลักศาสนาอิสลาม (ฮิญาบ) และได้รับเรื่องร้องเรียนเป็นคำร้องที่ ๒๒๕/๒๕๕๘ ลงวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๘ ขอให้มีการเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย ด้านสิทธิและเสรีภาพในการนับถือศาสนา และการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม กรณีห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ เนื่องจากบุตรสาวของผู้ร้องได้สมัครเข้าทำงานในบริษัทเอกชนและบริษัทดังกล่าวมีกฎหมายบังคับสวมฮิญาบเวลาทำงาน ซึ่งผู้ร้องเห็นว่าไม่เป็นธรรม นอกจากนี้ยังมีกรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมผ้าคลุมศีรษะ (ฮิญาบ) ในหน่วยงานบางแห่ง เช่น มหาวิทยาลัย โรงเรียน เป็นต้น

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจึงเห็นควรศึกษาเรื่องเสรีภาพในการถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามหลักศาสนาธรรม ศาสนบัญญัติ และการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ และจัดทำข้อเสนอแนะนโยบายต่อรัฐสภาหรือคณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

๒. เหตุผลความจำเป็นที่ต้องเสนอคณะรัฐมนตรี

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพิจารณาเห็นสมควรเสนอแนะนโยบาย ต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ในเรื่องเสรีภาพในการถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาธรรม ศาสนบัญญัติ และการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ตามอำนาจหน้าที่ในมาตรา ๑๕ (๓) แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาต่อไป

๓. ความเร่งด่วนของเรื่อง

เห็นสมควรนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณารายงานผลการพิจารณาเพื่อเสนอแนะนโยบายฯ ในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

๔.สาระสำคัญของเรื่อง

๔.๑ เรื่องเสรีภาพในการถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาธรรม ศาสนบัญญัติ และการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ

การสวมฮิญาบ เป็นศาสนบัญญัติ โดยกำหนดให้ผู้หญิงที่นับถือศาสนาอิสลามสวมผ้าคลุมผมจนปิดหน้าอก เพื่อเป็นการปกปิดร่างกายให้มีมิดชิด เป็นการสำรวม ซึ่งเสรีภาพในการถือศาสนาและเสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนา การปฏิบัติตามศาสนบัญญัติ เป็นสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองจากรัฐธรรมนูญและพันธกรณีที่ประเทศไทยเป็นภาคี รวมถึงได้รับการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๑๘ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ ๑๘ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๗ เสรีภาพในทางศาสนาอาจจำแนกออกเป็น ๒ ประการ คือ เสรีภาพในการถือศาสนาเป็นเสรีภาพบริบูรณ์ ไม่อาจจำกัดได้ และเสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนา เป็นเสรีภาพที่ไม่บริบูรณ์ สามารถจำกัดได้ โดยกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ให้นำแนวทางว่า จำกัดได้โดยบทบัญญัติของกฎหมายตามความจำเป็น เพื่อรักษาความปลอดภัย ความสงบเรียบร้อย สุขอนามัย ศีลธรรมของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และหลักการในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กำหนดว่าบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาธรรม ศาสนบัญญัติ เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยนัยนี้การสวมผ้าคลุมศีรษะ (ฮิญาบ) เป็นการแสดงออกของสตรีที่นับถือศาสนา ถือเป็นศาสนบัญญัติของศาสนาอิสลาม จึงไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะจำกัดเสรีภาพนี้ การจำกัด (หากมี) ต้องสอดคล้องตามหลักการข้างต้น และเป็นกรณีที่มีความจำเป็นอย่างอึงที่รัฐไม่อาจใช้มาตรการอื่นมาบังคับใช้แทนการเข้ามาตรึงดังกล่าว โดยต้องไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้น และ

ต้องกระทบกระเทือนเสรีภาพของผู้นั้นน้อยที่สุด เช่น การจำกัดเพื่อความปลอดภัยในชีวิตและร่างกายของผู้อื่น หรือเพื่อความปลอดภัยของผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานของรัฐหลายแห่งได้ออกกฎ ระเบียบ ประกาศ ข้อบังคับเกี่ยวกับการแต่งกายสำหรับผู้ชายและผู้หญิงที่นับถือศาสนาอิสลาม แต่ในทางปฏิบัติยังพบว่า หน่วยงานของรัฐบางแห่งยังมีการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนา ซึ่งรวมถึงการแต่งกาย เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล ฯลฯ มีการปฏิบัติต่อนักเรียน เจ้าหน้าที่อื่นขัดหรือแย้งกับกฎ ระเบียบ ประกาศ ข้อบังคับข้างต้น นอกจากนี้ หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่กำกับหน่วยงานภาคเอกชนในเรื่องต่างๆ (กระทรวงแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น) ไม่มีกฎ ข้อบังคับ แนวปฏิบัติหรืออื่นใด เกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนาเกี่ยวกับการแต่งกาย ตลอดจนการไม่เลือกปฏิบัติด้วยเหตุต่างๆ ในสถานประกอบการ หรือไม่มี การบังคับใช้อย่างจริงจัง

การดำเนินการขององค์กรธุรกิจได้มีการปฏิบัติที่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชนโดยเรียกว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม แต่พบว่า เมื่อการประกอบกิจการขององค์กรธุรกิจมีผลกระทบต่อสิทธิปัจเจกชน หรือสิทธิชุมชน การเรียกร้องขอให้องค์กรธุรกิจจ่ายค่าชดเชยเยียวยาโดยกระบวนการศาลต้องใช้เวลานานหรือไม่อาจเข้าถึงได้ ในเรื่องนี้องค์กรสหประชาชาติได้ให้หลักการชี้แนะเรื่องสิทธิมนุษยชนสำหรับธุรกิจ โดยได้กำหนดหลักการความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและองค์กรธุรกิจด้านสิทธิมนุษยชนประกอบด้วย ๑) หน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (The State Duty to Protect Human Rights) ๒) ความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจในการเคารพสิทธิมนุษยชน (The Corporate Responsibility to Respect Human Rights) และ ๓) การเข้าถึงการเยียวยา (Access to Remedy) รัฐจึงมีบทบาทที่สำคัญที่จะช่วยให้องค์กรธุรกิจดำเนินการโดยตระหนักและเคารพในเรื่องสิทธิมนุษยชน โดยอาจดำเนินการโดยผ่านทางนโยบาย กฎหมาย การขอความร่วมมือ การสร้างความเข้าใจให้กับองค์กรธุรกิจ เพื่อที่จะทำให้ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยองค์กรธุรกิจลดน้อยลง

๔.๒ ข้อเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎเพื่อส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

ข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

๑. คณะรัฐมนตรี โดยกระทรวงยุติธรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรพิจารณาทบทวน กฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และคำสั่ง ที่อาจเป็นการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนา รวมถึงการแต่งกาย ที่ไม่อยู่ในข่ายเป็นปฏิบัติต่อหน้าที่ของพลเมือง และเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน รวมทั้งกำกับหน่วยงานในความรับผิดชอบและเจ้าหน้าที่ให้ปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบที่รองรับเสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนา รวมถึงการแต่งกายอย่างจริงจัง

๒. คณะรัฐมนตรี โดยกระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งสภาการพยาบาล ควรร่วมกันกำหนดแนวทางในการแต่งกายของพยาบาล นักเรียนและนักศึกษาพยาบาลที่นับถือศาสนาอิสลาม เพื่อให้พยาบาล นักเรียนและนักศึกษาพยาบาลที่สังกัดในหน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นภาครัฐ หรือเอกชน สามารถสวมผ้าคลุมศีรษะตามหลักศาสนาได้ในลักษณะเดียวกัน เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติต่อไป

๓. คณะรัฐมนตรี โดยกระทรวงแรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการสร้างความเข้าใจ และสร้างความตระหนักรู้ในการเคารพสิทธิมนุษยชนให้แก่องค์กรธุรกิจในด้านหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบ โดยอาจจะจัดมาตรการในการดำเนินการต่างๆ ทางนโยบายและทางกฎหมายเพื่อป้องกัน ส่งเสริม และเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากผลกระทบจากการดำเนินธุรกิจ และโดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับการสวมผ้าคลุมศีรษะ (ฮิญาบ) ตามหลักศาสนา ควรที่จะสร้างความเข้าใจเพื่อไม่ให้มีการปฏิบัติที่อาจเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม และหากมีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ผู้เสียหายก็ควรได้รับการชดเชย และเยียวยาความเสียหาย ซึ่งก็จะทำให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนมีความตระหนักถึงการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมมากขึ้น

๔. คณะรัฐมนตรี ควรพิจารณาความเหมาะสมในการที่จะมีกฎหมายกลางที่เกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมด้วยเหตุต่างๆ ตามที่รับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กฎหมายไทย กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ที่ประเทศไทยเป็นภาคี ที่มีหลักการคุ้มครองบุคคลจากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม ความคิดเห็นทางการเมือง ความคิดเห็นอื่นใด เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน หรือสถานอื่น ๆ ทั้งนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะศึกษาเพื่อเสนอแนะนโยบายในเรื่องเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อไป และขอสนับสนุนให้คณะรัฐมนตรีพิจารณามอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาศึกษาถึงความเหมาะสมและความพร้อมของประเทศไทยในการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าวระหว่างประเทศ ฉบับที่ ๑๑๑ ว่าด้วยการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานและอาชีพ ซึ่งมีสาระสำคัญที่ต้องสัมพันธ์กับหลักคุณธรรมหรือเงื่อนไขของงานตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญานี้

๕. ข้อเสนอ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติขอความกรุณาท่านโปรดนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณารายงานผลการพิจารณาดังกล่าว และมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของประชาชน ให้มีผลในทางปฏิบัติต่อไป

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา ผลเป็นประการใด กรุณาแจ้งให้ทราบด้วย จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

ณ. น. อรรถพร

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
สำนักวิจัยและวิชาการ
โทร. ๐ ๒๑๕๑ ๓๘๘๘
โทรสาร ๐ ๒๑๕๓ ๙๕๖๙

ที่ นร ๐๕๐๓/ ๗๒๑๙๒

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๘

เรื่อง รายงานผลการพิจารณาเพื่อเสนอแนะนโยบายหรือข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย เรื่อง เสรีภาพในการถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาธรรม ศาสนบัญญัติ และการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

อ้างถึง หนังสือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ สม ๐๐๐๔/๙๕ ลงวันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๘

ตามที่ได้เสนอรายงานผลการพิจารณาเพื่อเสนอแนะนโยบายหรือข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย เรื่อง เสรีภาพในการถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาธรรม ศาสนบัญญัติ และการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ ไปเพื่อดำเนินการ นั้น

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๘ รับทราบข้อเสนอ เรื่อง รายงานผลการพิจารณาเพื่อเสนอแนะนโยบายหรือข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย เรื่อง เสรีภาพในการถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาธรรม ศาสนบัญญัติ และการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ และมอบหมายให้กระทรวงวัฒนธรรมเป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ และสภากรพยาบาล เพื่อพิจารณาศึกษาแนวทางและความเหมาะสมของข้อเสนอดังกล่าว และสรุปผลการพิจารณาหรือผลการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวในภาพรวม แล้วส่งให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งเพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ ทั้งนี้ ได้แจ้งให้กระทรวงวัฒนธรรมและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องพิจารณาดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีต่อไปแล้ว

ขอแสดงความนับถือ

ปิ๋วพัชร ธีระภักดิ์

(นางสาวสาวตรี ชำนาญกิจ)

ผู้อำนวยการสำนักนิติธรรม ปฏิบัติราชการแทน
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

สำนักนิติธรรม

โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๙๐๐๐ ต่อ ๓๐๖ (๙๖๖)

โทรสาร ๐ ๒๒๘๐ ๙๐๕๕ (๙๑๗๙/๓)

๗๐

เสรีภาพในการถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาธรรม ศาสนบัญญัติ
และการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ

ด่วนที่สุด

ที่อก ๐๖๐๕(๒)/ ๕๕๗๒

กระทรวงอุตสาหกรรม

ถนนพระรามที่ ๖ กรุงเทพฯ ๑๐๐๐๐

๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

เรื่อง รายงานผลการพิจารณาเพื่อเสนอแนะนโยบายหรือข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย เรื่อง เสรีภาพในการถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ และการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ

เรียน ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

อ้างถึง หนังสือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ สม ๐๐๐๔/ว ๑๐๐ ลงวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๘

ตามหนังสือที่อ้างถึง แจ้งว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้เสนอนายรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา รายงานผลการพิจารณาเพื่อเสนอแนะนโยบายหรือข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย เรื่อง เสรีภาพในการถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ และการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ และขอให้พิจารณาข้อเสนอบางประการที่เกี่ยวกับภารกิจภายใต้อำนาจหน้าที่ของกระทรวงอุตสาหกรรม ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

กระทรวงอุตสาหกรรม ได้พิจารณาแล้ว เห็นด้วยกับข้อเสนอที่เกี่ยวข้องตามที่ปรากฏในรายงานผลดังกล่าว โดยไม่มีข้อคิดเห็นอื่นเพิ่มเติม

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายอาทิตย์ ภูติยะโร)
ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม

สำนักงานเลขาธิการกระทรวงอุตสาหกรรม

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์

โทร. ๐ ๒๒๐๒ ๓๑๕๓

โทรสาร ๐ ๒๒๐๒ ๓๕๘๕-๙

ที่ พณ ๐๑๐๘.๒/ว.๓.๑๓

กระทรวงพาณิชย์
๕๖๓ ถนนพหลโยธิน ตำบลกระโสม
อ.เมือง จ.นนทบุรี ๑๑๐๐๐

พศจิกายน ๒๕๕๘

เรื่อง ความเห็นเกี่ยวกับรายงานผลการพิจารณาเพื่อเสนอแนะนโยบายหรือข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย เรื่อง เสรีภาพในการถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ และการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรม กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิลาบ

เรียน ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

อ้างถึง หนังสือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ ส. ๐๐๐๔/ว ๑๐๐ ลงวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๘

ตามหนังสือที่อ้างถึง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้เสนอรายงานผลการพิจารณาเพื่อเสนอแนะนโยบายหรือข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย เรื่อง เสรีภาพในการถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ และการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิลาบ และขอให้กระทรวงพาณิชย์พิจารณาข้อเสนอบางประการเกี่ยวกับภารกิจภายใต้อำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ และแจ้งผลให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

กระทรวงพาณิชย์ขอเรียนว่าภายใต้รัฐธรรมนูญและกฎหมายว่าด้วยหุ้นส่วนบริษัทและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนนิติบุคคลที่อยู่ในการค้ากับดูแลของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า บุคคลทุกคนสามารถจดทะเบียนและประกอบธุรกิจได้อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม ไม่มีกฎหมายหรือระเบียบส่วนใดที่จะเป็นการจำกัดสิทธิของสตรี หรือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือแบ่งแยกในเรื่องของศาสนาจนก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อย่างไร ทั้งนี้ได้มีมาตรการในการควบคุมและกำกับดูแลองค์กรภาคธุรกิจให้มีการดำเนินงานที่โปร่งใส มีคุณธรรม ธรรมภิบาล และความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างสม่ำเสมอ หากมีการฝ่าฝืนหลักธรรมาภิบาลหรือกระทำการอันใดที่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ผู้กระทำความผิดเหล่านั้นจะได้รับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้

อย่างไรก็ตาม ความเห็นของคณะกรรมการด้านเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมายและกฎเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่ต้องการให้กระทรวงพาณิชย์สร้างความเข้าใจและตระหนักในการเคารพสิทธิมนุษยชนให้แก่องค์กรธุรกิจ เช่น กำหนดให้องค์กรธุรกิจเสนอมาตรการหรือแนวคิดเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจโดยเคารพสิทธิมนุษยชน และหากมีการฝ่าฝืนใด ๆ ควรมีมาตรการในการประกันว่าผู้ที่ได้รับผลกระทบจะได้รับการเยียวยาอย่างเหมาะสมนั้น กระทรวงพาณิชย์จะนำข้อเสนอดังกล่าวไปพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของการทบทวนและปรับปรุงหลักเกณฑ์การจดทะเบียนเพื่อให้นิติบุคคลเสนอมาตรการหรือแนวคิดเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจโดยเคารพสิทธิมนุษยชนต่อไป ทั้งนี้การปรับปรุงหลักเกณฑ์เหล่านั้นจะต้องอยู่ภายใต้อำนาจและขอบเขตภารกิจของกระทรวงฯ ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

 | วิจารณ์ ธีระกุล

สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์
กองยุทธศาสตร์และแผนงาน
โทร. ๐ ๒๕๐๗ ๖๕๐๓
โทรสาร ๐ ๒๕๔๗ ๕๒๒๔

ที่ ยธ ๐๒๐๐๗/๙๗๕๖

กระทรวงยุติธรรม
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติฯ
อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ชั้น ๘
ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่
กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

เรื่อง รายงานผลการพิจารณาเพื่อเสนอแนะนโยบายหรือข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย เรื่อง เสรีภาพในการถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ และการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ

กราบเรียน ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

อ้างถึง หนังสือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ สม ๐๐๐๔/ว ๑๐๐ ลงวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๘

ตามหนังสือที่อ้างถึง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติขอให้กระทรวงยุติธรรมพิจารณาข้อเสนอรายงานผลการพิจารณาเพื่อเสนอแนะนโยบายหรือข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย เรื่อง เสรีภาพในการถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ และการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

กระทรวงยุติธรรมพิจารณาแล้วเห็นว่า เพื่อให้เสรีภาพในการถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ และการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ ได้รับความคุ้มครอง โดยการพิจารณาบทกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และคำสั่ง ที่อาจเป็นการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนา รวมถึงการแต่งกายที่ไม่อยู่ในข่ายเป็นปฏิบัติกีดกันที่พลเมือง และเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงไม่ขัดข้องกับข้อเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมายและกฎเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเสนอ อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับกรณีการพิจารณาความเหมาะสมในการให้มีกฎหมายกลางที่เกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมโดยเห็นว่า การกำหนดให้มีกฎหมายกลางในเรื่องดังกล่าวอาจมีประโยชน์ในแง่ของการบังคับใช้กฎหมายเนื่องจากมีการบัญญัติไว้ชัดเจนในทีเดียวกัน แต่อาจมีปัญหาอุปสรรคในการร่างและการตีความกฎหมายได้ เนื่องจากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ศิพ พิศ ภาษา อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม ความคิดเห็นทางการเมือง ความคิดเห็นอื่นใด เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน หรือสถานะอื่นๆ มีขอบเขตเนื้อหาที่หลากหลาย การบัญญัติ

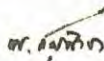
/เป็นกฎหมาย...

เป็นกฎหมายกลางในทีเดียวกันอาจไม่ครอบคลุมทุกกรณีและอาจเกิดปัญหาในทางปฏิบัติได้ นอกจากนี้ การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดยมีหลักการห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมไว้แล้วถือว่ามีความเหมาะสมเพียงพอแล้วหรือไม่ จึงควรพิจารณาถึงความเหมาะสมในการให้มีกฎหมายกลางที่เกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมโดยละเอียดรอบคอบ

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

พลเอก
(ไพบุลย์ คุ่มฉายา)
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

สำนักกฎหมาย

โทร. ๐ ๒๑๔๑ ๕๒๔๑

โทรสาร ๐ ๒๑๔๓ ๘๒๖๕

ถ้วน

เวียน เลขที่การคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์
333/3 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงจอมพล
เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900

www.sec.or.th
โทร : 0-2695-9999
แฟกซ์ : 0-2695-9660

๕๗ พฤศจิกายน 2558

ที่ กต.ศก. ๕๕๐๑ /2558 เรื่อง การดำเนินการในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิ
ของประชาชน ในประเด็นเกี่ยวกับการสวมผ้าคลุมศีรษะ (ฮิญาบ)

ตามหนังสือสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ สท 0004/ว 5006
ลงวันที่ 6 ตุลาคม 2558 แจ้งรายงานผลการพิจารณาข้อเสนอแนะ นโยบายหรือข้อเสนอในการ
ปรับปรุงกฎหมาย เรื่อง เสรีภาพในการถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติศาสนาตามธรรม ศาสนบัญญัติ
และการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ โดยมี
ข้อเสนอบางประการเกี่ยวกับการกีดกันได้อำนาจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์
และตลาดหลักทรัพย์ ("สำนักงาน") ความละเอียดเชิงแล้ว นั้น

สำนักงานขอเรียนว่า สำนักงาน ได้แจ้งผลการพิจารณาและความเห็นของสำนักงาน
ในเรื่องดังกล่าวไปยังสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีทราบแล้ว โดยมีรายละเอียดตามที่ส่งมาด้วย
ทั้งนี้ สำนักงานขอเสนอชื่อเจ้าหน้าที่สำหรับการติดต่อสอบถาม คือ นางสาวทิพย์วรรณ ขวัญฟ้า
โทรศัพท์ 0-2263-6009 หรือที่ e-mail: cg@sec.or.th

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายรพี สุจริตกุล)

เลขาธิการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ภาพถ่ายหนังสือสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์
ที่ กต.ศก. ๕๕๐๑ /2558 ลงวันที่ ๕๗ พฤศจิกายน 2558

ฝ่ายส่งเสริมบริษัทภิบาล

โทรศัพท์ 0-2263-6009

โทรสาร 0-2263-6269

ด่วน

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการ

27 พฤศจิกายน 2558

ที่ กต.ตท. 2567 /2558 เรื่อง การดำเนินการในการส่งเสริมและคุ้มครอง
สิทธิของประชาชน ในประเด็นเกี่ยวกับการสวมผ้าคลุมศีรษะ (ฮิญาบ)
ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะกรรมการที่ นว 0503/ว(ก) 36198 ลงวันที่ 13 ตุลาคม 2558 แจ้งมติคณะกรรมการเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2558 มอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พิจารณาศึกษาแนวทางและความเหมาะสมของข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เรื่อง เสรีภาพในการถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ และการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม กรณีการห้ามสตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบ และให้แจ้งผลการพิจารณาหรือผลการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวต่อสำนักเลขาธิการคณะกรรมการ ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (“สำนักงาน”) พิจารณาแล้ว ขอเรียนว่า สำนักงานมีนโยบายสนับสนุนให้บริษัทจดทะเบียน และผู้ประกอบการที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแล (เช่น บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุน ตัวแทนสัญญาซื้อขายล่วงหน้า) ดำเนินธุรกิจด้วยความรับผิดชอบต่องสังคม เช่น กรณีบริษัทจดทะเบียน กำหนดให้เปิดเผยข้อมูลการดำเนินการดังกล่าวในรายงานประจำปี แบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี และรายงานแห่งความยั่งยืนของกิจการ ตามแนวทางที่ระบุไว้ในคู่มือจัดทำแบบแสดงรายการข้อมูลแบบ 56-1 แบบ 69-1 (“คู่มือฯ”) ซึ่งความรับผิดชอบต่องสังคมที่ต้องเปิดเผยดังกล่าว ครอบคลุมถึงการเคารพสิทธิมนุษยชน และการปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรมด้วย อย่างไรก็ตาม ดังกล่าวไม่ได้มีการระบุรายละเอียดเกี่ยวกับเสรีภาพในการแต่งกายตามศาสนบัญญัติไว้

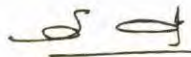
โดยที่สำนักงานจะมีการซักซ้อมความเข้าใจกับบริษัทจดทะเบียนในเรื่องการเปิดเผยข้อมูล รวมทั้งมีการซักซ้อมความเข้าใจในการดำเนินงานกับผู้ประกอบธุรกิจ เป็นประจำทุกปี ดังนั้น สำนักงานจึงเห็นว่า สามารถนำเรื่องเสรีภาพในการแต่งกายตามศาสนบัญญัติ

(เช่น บริษัทจดทะเบียนไม่ควรมีข้อห้ามมิให้สตรีที่นับถือศาสนาอิสลามสวมฮิญาบในขณะที่ปฏิบัติงาน) ไปรวมเป็นส่วนหนึ่งในการชักชวนความเข้าใจกับบริษัทจดทะเบียน และผู้ประกอบการ ชูโรงได้ นอกจากนี้ หากมีการปรับปรุงแก้ไขคู่มือฯ ในโอกาสต่อไป สำนักงานจะพิจารณานำเรื่องดังกล่าวไปเป็นข้ออธิบายหรือตัวอย่างเพิ่มเติมต่อไป ทั้งนี้ สำนักงานขอเสนอชื่อเจ้าหน้าที่สำหรับการติดต่อสอบถาม คือ นางสาวทิพย์วรรณ ขวัญข้าว โทรศัพท์ 0-2263-6009 หรือที่ e-mail: cg@sec.or.th

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายที สุจริตกุล)

เลขาธิการ

ฝ่ายส่งเสริมบริษัทภิบาล

โทรศัพท์ 0-2263-6009

โทรสาร 0-2263-6269

คำสั่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ที่ กค. / ๒๕๕๗

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการด้านเสนอแนะนโยบายและ
ข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

ด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ มาตรา ๔ ได้
รับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคบรรดาที่ชนชาวไทยเคย
ได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง
เป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ประกอบกับพระราชบัญญัติ
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๑๕ (๓) กำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน
แห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ในการเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎ ต่อรัฐสภา
หรือคณะรัฐมนตรี เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

เพื่อให้การดำเนินงานด้านการเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย
และกฎ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามภารกิจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕ (๔) ประกอบกับมติคณะกรรมการสิทธิ
มนุษยชนแห่งชาติ ในคราวประชุมด้านบริหาร ครั้งที่ ๓๐/๒๕๕๗ เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๕๗ จึงแต่งตั้ง
คณะกรรมการด้านเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎ เพื่อส่งเสริมและ
คุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑ นายไพบุลย์ วราหะไพฑูรย์	ประธานอนุกรรมการ
๑.๒ นายศุภกิจ บุญญฤทธิ์พงษ์	อนุกรรมการ
๑.๓ นางสาวจันทิมา ธนาสว่างกุล	อนุกรรมการ
๑.๔ นายสุรพงษ์ กองจันทึก	อนุกรรมการ
๑.๕ นายมานิช นามเดช	อนุกรรมการ
๑.๖ นางสาววารุณี เจนาคม	อนุกรรมการ
๑.๗ นายสาโรช โชติพันธ์	อนุกรรมการ
๑.๘ เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการ สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑.๙ เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการ สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	ผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๑๐ เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการ สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	ผู้ช่วยเลขานุการ

- ๑.๑๑ เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการ
สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้ช่วยเลขานุการ
- ๑.๑๐ เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการ
สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้ช่วยเลขานุการ

๒. อำนาจหน้าที่

๒.๑ เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎเพื่อส่งเสริมและ
คุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒.๒ เสนอแนะกรอบการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน

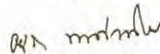
๒.๓ ส่งเสริมความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยราชการ องค์กรเอกชน
และองค์กรอื่นในด้านสิทธิมนุษยชน

๒.๔ ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมอบหมาย

๒.๕ แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานของคณะอนุกรรมการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๗ จนกว่าจะมีคำสั่งเปลี่ยนแปลง

สั่ง ณ วันที่ ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๗

(ศาสตราจารย์อมรวิทย์ พงศาพิชญ์)

ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คำสั่งคณะกรรมการการศึกษามิถิมนุชยชนแห่งชาติ

ที่ ๒๒ / ๒๕๕๘

เรื่อง แต่งตั้งคณะอนุกรรมการด้านเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎ
เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมิถิมนุชยชน
(แก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ ๑)

ตามที่ได้มีคำสั่งคณะกรรมการการศึกษามิถิมนุชยชนแห่งชาติ ที่ ๓๕/๒๕๕๗ ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๕๗ แต่งตั้งคณะอนุกรรมการด้านเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมิถิมนุชยชน นั้น

เพื่อให้การดำเนินการของคณะอนุกรรมการด้านเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมิถิมนุชยชน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติคณะกรรมการการศึกษามิถิมนุชยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๕ (๔) ประกอบกับมติคณะกรรมการการศึกษามิถิมนุชยชนแห่งชาติ ในคราวประชุมด้านบริหาร ครั้งที่ ๒๔/๒๕๕๘ เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๘ จึงแต่งตั้งนางสาวอัจฉรา ฉายากุล ที่ปรึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษามิถิมนุชยชนแห่งชาติ เป็นอนุกรรมการ เพิ่มเติม ในคณะอนุกรรมการด้านเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมิถิมนุชยชน นอกนั้นให้เป็นไปตามคำสั่งเดิมทุกประการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๑/ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

นาง อรรณพ

(ศาสตราจารย์ อมรา พงศาพิชญ์)

ประธานกรรมการการศึกษามิถิมนุชยชนแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น ๖-๗/
ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กทม. ๑๐๒๑๐
โทรศัพท์ : ๐ ๒๑๔๔ ๓๘๐๐, ๐ ๒๑๔๔ ๓๙๐๐
โทรfax : ๐๒๑๔๔ ๓๙๐๗
Website : www.nhrc.or.th

Download full text